

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาเรื่อง “ความรู้ ทักษะคติ และการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผูปฏิบัติกรรรมฐานที่วัดอัมพวัน จังหวัดสิงห์บุรี” ผู้วิจัยจะเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการสัมภาษณ์พระราชสุทธินิพนธ์ตามลำดับ ดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาโดยการหาค่าสถิติพื้นฐาน การแจกแจงความถี่ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย โดยนำเสนอข้อมูลเป็นตารางเพื่อวิเคราะห์

ตอนที่ 1 ลักษณะทางประชากร

ตอนที่ 2 จำนวนครั้งและเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรรมฐาน

ตอนที่ 3 พฤติกรรมการปฏิบัติธรรม

ตอนที่ 4 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรรมฐาน

ตอนที่ 5 ทักษะคติต่อการปฏิบัติกรรรมฐาน

ตอนที่ 6 การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผูปฏิบัติกรรรมฐาน

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ (Hypothesis Testing) ตามผลที่ได้จากการคำนวณโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS ตามสูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน โปรดักส์โมเมนต์และการวิเคราะห์ความแปรปรวน

ตอนที่ 7 สมมติฐานที่ 1 ผูมาปฏิบัติกรรรมฐานที่วัดอัมพวันที่มีลักษณะทางประชากร ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพครอบครัว อาชีพ รายได้ แตกต่างกันจะมีเหตุผลในการเข้าปฏิบัติกรรรมฐานแตกต่างกัน

ตอนที่ 8 สมมติฐานที่ 2 ผูมาปฏิบัติกรรรมฐานที่วัดอัมพวันที่มีลักษณะทางประชากร ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพครอบครัว อาชีพ รายได้ แตกต่างกันจะมีความรู้ ทักษะคติ และการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผูปฏิบัติกรรรมฐานแตกต่างกัน

ตอนที่ 9 สมมติฐานที่ 3 ความรู้ของผูมาปฏิบัติกรรรมฐานที่วัดอัมพวันมีความสัมพันธ์กับทักษะคติของผูมาปฏิบัติกรรรมฐานที่วัดอัมพวัน

ตอนที่ 10 สมมติฐานที่ 4 ทักษะคติของผูมาปฏิบัติกรรรมฐานที่วัดอัมพวันมีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผูปฏิบัติกรรรมฐาน

ตอนที่ 11 สมมติฐานที่ 5 ความรู้ของผูมาปฏิบัติกรรรมฐานที่วัดอัมพวันมีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผูปฏิบัติกรรรมฐาน

ส่วนที่ 3 หลักธรรมคำสอนของพระราชสุทธินิยามมงคล จากการสัมภาษณ์ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2544 และ วันที่ 1 เมษายน 2544

ผลการวิเคราะห์

ส่วนที่ 1

ตอนที่ 1 ลักษณะทางประชากร

เพศ

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	82	20.4
หญิง	319	79.6
รวม	401	100

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คือ เป็นเพศหญิงถึงร้อยละ 79.6 และเป็นเพศชายร้อยละ 20.4

อายุ

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
15 – 25 ปี	29	7.2
26 – 35 ปี	131	32.7
36 – 45 ปี	119	29.7
46 – 55 ปี	80	20.0
56 ปีขึ้นไป	41	10.2
ไม่ตอบ	1	0.2
รวม	401	100

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีอายุระหว่าง 26 – 35 ปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 32.7 รองลงมาคืออายุระหว่าง 36 – 45 ปี ร้อยละ 29.7 และอายุระหว่าง 46 – 55 ปี ร้อยละ 20

ที่อยู่ปัจจุบัน

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามที่อยู่ปัจจุบัน

ที่อยู่ปัจจุบัน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
กรุงเทพฯ	234	58.4
ต่างจังหวัด	165	41.1
ไม่ตอบ	2	0.5
รวม	401	100

จากตารางที่ 3 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มากกว่าครึ่งมาจากกรุงเทพฯ คิดเป็นร้อยละ 58.4 และนอกนั้นมาจากต่างจังหวัด ร้อยละ 41.1

สถานภาพครอบครัว

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานภาพครอบครัว

สถานภาพครอบครัว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
โสด	172	42.9
แต่งงานและยังอยู่ด้วยกัน	166	41.4
แต่งงานแล้วแต่แยกกันอยู่	23	5.7
ม่าย	17	4.2
หย่า	22	5.5
ไม่ตอบ	1	0.2
รวม	401	100

จากตารางที่ 4 พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพโสดมีจำนวนสูงสุด รองลงมาในจำนวนใกล้เคียงกันคือแต่งงานและยังอยู่ด้วยกัน โดยคิดเป็นร้อยละ 42.9 และร้อยละ 41.4 สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่แต่งงานแล้วแต่แยกกันอยู่และหย่ามีจำนวนใกล้เคียงกันคือร้อยละ 5.7 และร้อยละ 5.5 ตามลำดับ

ระดับการศึกษา

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประถมศึกษา	62	15.5
มัธยมศึกษา	83	20.7
อาชีวศึกษา	48	12.0
ปริญญาตรี	157	39.2
สูงกว่าปริญญาตรี	38	9.5
อื่นๆ *	10	2.5
ไม่ตอบ	3	0.7
รวม	401	100

จากตารางที่ 5 พบว่ากลุ่มตัวอย่างจบการศึกษาระดับปริญญาตรีมากเป็นอันดับหนึ่ง ร้อยละ 39.2 รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 20.7 และระดับประถมศึกษา ร้อยละ 15.5

* กลุ่มอื่นๆ ได้แก่ อนุปริญญา

อาชีพ

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
แม่บ้าน	54	13.5
พนักงานรัฐวิสาหกิจ / เอกชน	71	17.7
ข้าราชการ	82	20.4
รับจ้าง	67	16.7
ค้าขาย / กิจการส่วนตัว	98	24.4
นักเรียน / นักศึกษา	11	2.7
อื่นๆ *	17	4.2
ไม่ตอบ	1	0.2
รวม	401	100

จากตารางที่ 6 พบว่ากลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพค้าขาย / กิจการส่วนตัวมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 24.4 รองลงมาคือข้าราชการ ร้อยละ 20.4 และนักเรียน / นักศึกษามีจำนวนน้อยสุดคิดเป็นร้อยละ 2.7

* กลุ่มอื่นๆ ได้แก่ ข้าราชการบำนาญ และ ว่างงาน

รายได้

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรายได้

รายได้ต่อเดือน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ต่ำกว่า 5,000 บาท	40	10.0
5,001 – 10,000 บาท	113	28.2
10,001 – 20,000 บาท	135	33.7
มากกว่า 20,000 บาท	92	22.9
ไม่ตอบ	21	5.2
รวม	401	100

จากตารางที่ 7 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีรายได้ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.7 รองลงมาคือ 5,001 – 10,000 บาท ร้อยละ 28.2 และกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท มีจำนวนน้อยสุด ร้อยละ 10

ตารางที่ 8 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่เคยฟังหลวงพ่ोजรญเทศน์มาก่อน*

การฟังเทศน์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เคย	371	92.5
ไม่เคย	28	7.0
ไม่ตอบ	2	0.5
รวม	401	100

จากตารางที่ 8 พบว่ากลุ่มตัวอย่างเคยฟังเทศน์ของหลวงพ่ोजรญเทศน์มาก่อนมีจำนวนมากถึงร้อยละ 92.5 และไม่เคยฟังเทศน์มาก่อน ร้อยละ 7

ตารางที่ 9 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความรู้สึกต่อลีลาการเทศน์ของหลวงพ่ोजรญ

ความรู้สึกต่อลีลาการเทศน์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1.อธิบายได้ชัดเจนเหมือนจูงไปดูให้เห็นกับตา	130	32.4
2.ชักจูงให้คล้อยตามจนยอมรับและนำไปปฏิบัติ	92	22.9
3.เร้าใจให้แกล้วกล้า ปลุกให้มีความอดุทธาหะ แข็งขัน	74	18.5
4.ชโลมใจให้ชุ่มชื่น เบิกบาน ไม่เบื่อและให้มีความหวัง	86	21.4
5.ไม่ตอบ	19	4.7
รวม	401	100

จากตารางที่ 9 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้สึกว่หลวงพ่ोजรญมีลีลาการเทศน์ที่อธิบายได้ชัดเจนเหมือนจูงไปดูให้เห็นกับตามากที่สุดถึงร้อยละ 32.4 รองลงมาคือชักจูงให้คล้อยตามจนยอมรับและนำไปปฏิบัติ รองลงมาคือชโลมใจให้ชุ่มชื่น เบิกบาน ไม่เบื่อและให้มีความหวัง และสุดท้ายคือเร้าใจให้แกล้วกล้า ปลุกให้มีความอดุทธาหะ แข็งขัน โดยคิดเป็นร้อยละ 22.9 ร้อยละ 21.4 และ ร้อยละ 18.5 ตามลำดับ

* กลุ่มตัวอย่างที่เคยฟังหลวงพ่ोजรญเทศน์ที่วัดและดูจากโทรทัศน์

ตอนที่ 2 จำนวนครั้งและเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐาน

ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามจำนวนครั้งที่เคยมาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวัน

จำนวนครั้งที่มาปฏิบัติกรรมฐาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	7	1.7
2	131	32.7
3	57	14.2
4	47	11.7
5	24	6.0
6	19	4.7
7	8	2.0
8	10	2.5
9	7	1.7
10	24	6.0
11	10	2.5
12	3	0.7
13	4	1.0
14	6	1.5
15	6	1.5
16	3	0.7
17	1	0.2
18	6	1.5
20	3	0.7
22	2	0.5
24	1	0.2
25	2	0.52
27	1	0.2
29	1	0.2
30	4	1.0
ไม่ตอบ	14	3.5
รวม	401	100
จำนวนครั้งเฉลี่ย	5.68	

จากตารางที่ 10 พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มาปฏิบัติกรรมฐานเป็นครั้งที่ 2 มีจำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 32.7 รองลงมาคือครั้งที่ 3 ร้อยละ 14.2 และครั้งที่ 4 ร้อยละ 11.7 นอกจากนั้นยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มาปฏิบัติกรรมฐานสูงสุดคือ 30 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 1 และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ตอบเนื่องจากมาปฏิบัติมากกว่า 1 ครั้งแต่จำไม่ได้คิดเป็นร้อยละ 3.5

ตารางที่ 11 จำนวนและร้อยละกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเหตุผลที่ตัดสินใจมาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวัน

เหตุผล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มีปัญหา อยากรักษาธรรมะ / ปฏิบัติกรรมฐาน	320	79.8
มีปัญหาครอบครัว	36	9.0
มีความผิดหวังในชีวิต	39	9.7
ปัญหาเศรษฐกิจ / ปัญหาการเงิน	47	11.7
ปัญหาด้านสุขภาพ	39	9.7
อื่นๆ *	88	21.9

จากตารางที่ 11 พบว่าเหตุผลสูงสุดที่กลุ่มตัวอย่างตัดสินใจมาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวัน คือไม่มีปัญหา อยากรักษาธรรมะและปฏิบัติกรรมฐาน ร้อยละ 79.8 รองลงมาคือกลุ่มอื่นๆ ร้อยละ 21.9 มีปัญหาเศรษฐกิจ / ปัญหาการเงิน ร้อยละ 11.7 ปัญหาด้านสุขภาพ และมีความผิดหวังในชีวิตมีจำนวนเท่ากันคือ ร้อยละ 9.7 และมีปัญหาครอบครัว ร้อยละ 9

กลุ่มที่มีความผิดหวังในชีวิต ได้แก่ ด้านความรัก (แยกทางหรือสูญเสียคนรัก) หน้าที่การงานไม่ก้าวหน้า บุตรเกร หรือ ดิศยา และเสียการพนัน

กลุ่มที่มีปัญหาด้านสุขภาพ ได้แก่ โรคมะเร็ง โรคหอบหืด โรคกระดูก โรคลำไส้ อักเสบ โรคเครียด โรคกระเพาะ รวมถึงระบุว่าโรคประจำตัวของตนเองและบุคคลใกล้ชิด

* กลุ่มอื่นๆ ได้แก่ ต้องการพัฒนาชีวิตตนเองให้ดีขึ้น นำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตเป็นหลักในการดำเนินชีวิตประจำวัน ต้องการพัฒนาจิตใจ ต้องการมีสติปัญญาสูงขึ้น ต้องการทำให้ชีวิตให้มีคุณค่า ต้องการสร้างบุญกุศลให้แก่ตนเองและบุคคลในครอบครัว ต้องการให้จิตใจสงบ ฝึกความอดทน ต้องการแก้กรรมและรู้กฎแห่งกรรม มีความเคารพและศรัทธาในหลวงพ่ोजรัญอย่างมากโดยการอ่านจากหนังสือและฟังเทปของหลวงพ่ोजรัญทำให้ต้องการมาปฏิบัติกรรมฐาน รวมถึงมีบุคคลในครอบครัวแนะนำให้มา

ตอนที่ 3 พฤติกรรมการปฏิบัติธรรม

ตารางที่ 12 จำนวนและร้อยละของแหล่งที่กลุ่มตัวอย่างศึกษาระยะ

แหล่งที่ศึกษาระยะ	จำนวน	ร้อยละ
สนทนาธรรมกับพระสงฆ์หรือผู้รู้โดยตรง	166	41.4
เทปธรรมะหรือรายการธรรมะทางวิทยุ	224	55.9
รายการธรรมะทางโทรทัศน์	181	45.1
หนังสือหรือสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับธรรมะ	295	73.6
ไม่ศึกษาเลย	16	4.0
อื่นๆ *	57	14.2

จากตารางที่ 12 พบว่ากลุ่มตัวอย่างศึกษาระยะจากหนังสือหรือสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับธรรมะมากที่สุดถึงร้อยละ 73.6 รองลงมาคือเทปธรรมะหรือรายการธรรมะทางวิทยุ รายการธรรมะทางโทรทัศน์ สนทนาธรรมกับพระสงฆ์หรือผู้รู้โดยตรง โดยคิดเป็นร้อยละ 55.9 ร้อยละ 45.1 และ ร้อยละ 41.4 ตามลำดับ โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ศึกษาระยะจากแหล่งใดเลย ร้อยละ 4

* กลุ่มอื่นๆ ได้แก่ อินเทอร์เน็ต พระไตรปิฎก โรงเรียน บิดา เพื่อนที่ปฏิบัติธรรมด้วยกัน สามเณร ชมรมพุทธ เรียนอภิธรรม ปฏิบัติด้วยตนเอง และจากสำนักอื่น หรือวัดอื่น เช่น วัดโพธาราม วัดชลประทานรังสฤษดิ์ เสถียรธรรมสถาน และศึกษาเฉพาะรายการหรือหนังสือของหลวงพ่ोजรัญเท่านั้น

ตารางที่ 13.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามพฤติกรรมการปฏิบัติธรรม

พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติธรรม				ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
	บ่อยมาก	บ่อย	ไม่ค่อยบ่อย	ไม่เคยเลย		
ตักบาตร	5 (1.2)	158 (39.4)	166 (41.4)	68 (17.0)	2.72	ปานกลาง
สวดมนต์ไหว้พระ	2 (0.5)	32 (8.0)	166 (41.4)	199 (49.6)	3.39	สูง
นั่งสมาธิที่บ้าน	25 (6.2)	94 (23.4)	203 (50.6)	79 (19.7)	2.84	ปานกลาง
ปฏิบัติกรรมฐานที่วัด	20 (5.0)	179 (44.6)	179 (44.6)	9 (2.2)	2.37	ปานกลาง
ไปทำบุญที่วัด	5 (1.2)	182 (45.4)	205 (51.1)	6 (1.5)	2.51	ปานกลาง
สนทนาธรรมกับพระสงฆ์หรือผู้รู้โดยตรง	81 (20.2)	210 (52.4)	82 (20.4)	14 (3.5)	2.00	ต่ำ
ฟังเทศน์ / บรรยายธรรมที่วัด	55 (13.7)	239 (59.6)	77 (19.2)	23 (5.7)	2.13	ปานกลาง
ฟังเทปธรรมะ / ดูรายการธรรมะทางโทรทัศน์	35 (8.7)	124 (30.6)	185 (46.1)	50 (12.5)	2.59	ปานกลาง
อ่านหนังสือ / นิตยสาร / วารสารธรรมะ	23 (5.7)	113 (28.2)	227 (56.6)	36 (9.0)	2.68	ปานกลาง
รักษาศีล 5 หรือ ศีล 8	16 (4.0)	133 (33.2)	120 (29.9)	125 (31.2)	2.85	ปานกลาง
ร่วมพิธีทางศาสนาในวันพระ / วันสำคัญทางศาสนา	6 (1.5)	132 (32.9)	179 (44.6)	82 (20.4)	2.83	ปานกลาง

ตารางที่ 13.2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับพฤติกรรมการปฏิบัติธรรม

ระดับพฤติกรรมการปฏิบัติธรรม	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำ	47	11.7
ปานกลาง	277	69.1
สูง	77	19.2
รวม	401	100
ค่าเฉลี่ย	2.63	
ระดับค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการปฏิบัติธรรม	ปานกลาง	

จากตารางที่ 13.1 และ 13.2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการปฏิบัติธรรม อันได้แก่ การตักบาตร สวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิที่บ้าน ปฏิบัติกรรมฐานที่วัด ไปทำบุญที่วัด สนทนาธรรมกับพระสงฆ์หรือผู้รู้โดยตรง ฟังเทศน์/บรรยายธรรมที่วัด ฟังเทปธรรมะ ดูรายการธรรมะทางโทรทัศน์ อ่านหนังสือ/นิตยสาร/วารสารธรรมะ รักษาศีล 5 หรือศีล 8 ร่วมพิธีทางศาสนาในวันพระหรือวันสำคัญทางศาสนาอยู่ในระดับปานกลาง คือ ไม่ค่อยบ่อย-บ่อยพอสมควร มีค่าเฉลี่ย 2.63 และมีจำนวนถึงร้อยละ 69.1 รองลงมาคือมีพฤติกรรมการปฏิบัติธรรมในระดับสูง และระดับต่ำ ร้อยละ 19.2 และ ร้อยละ 11.7 ตามลำดับ

ตอนที่ 4 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐาน

ตารางที่ 14.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบถูกและผิดในเรื่องความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานจำแนกตามรายชื่อ

คำถาม	ผู้ตอบถูก		ผู้ตอบผิด	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. หลักชั้น 5 แสดงถึงความเป็นอนัตตา คือมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ตอบ ใช่	250	62.3	151	37.7
2. พระพุทธเจ้าตรัสรู้ริยสัจ 4 คือ กาย เวทนา จิต ธรรม ตอบ ไม่ใช่	182	45.4	219	54.6
3. หลักไตรสิกขา คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ตอบ ไม่ใช่	55	14.0	345	86.0
4. ศีลข้อ 2 ใน ศีล 5 คือ เว้นจากการลักทรัพย์ ตอบ ใช่	348	86.8	53	13.2
5. ศีลข้อ 3 ใน ศีล 5 คือ เว้นจากการพูดเท็จ ตอบ ไม่ใช่	265	66.1	136	33.9
6. ศีล หมายถึง การรักษากายวาจาใจให้สะอาดเรียบร้อยดีงามเป็นปกติ ตอบ ใช่	352	87.8	49	12.2
7. ภรรณา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข ตอบ ไม่ใช่	77	19.2	324	80.8
8. การทำสมาธิ คือ การปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา ตอบ ไม่ใช่	65	16.2	336	83.8

คำถาม	ผู้ตอบถูก		ผู้ตอบผิด	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
9. หลักของสมาธิ คือ การทำให้เกิดความรู้ใน เหตุ - ผล ตอบ ไม่ใช่	56	14.0	345	86
10. ปัญญา คือ ธรรมชาติที่รู้เหตุผลของสภาวะ ธรรมตามความเป็นจริง ตอบ ใช่	337	84	64	16
11. บุคคลสามารถเกิดปัญญาได้โดยอาศัยศีล และ สมาธิ ตอบ ใช่	356	88.8	45	11.2
12. การปฏิบัติธรรมต้องสำรวม คือ การตั้งสติ กำหนด ตอบ ใช่	363	90.5	38	9.5
13. ตามหลักสติปัฏฐานนั้น ชีวิตคนเราต้องมี จุดที่ควรใช้สติกำกับอยู่ 3 แห่ง คือ ร่างกาย จิตใจ และความคิด ตอบ ไม่ใช่	107	26.7	294	73.3
14. ญาณ คือ ความรอบรู้ รู้แจ้งในจิตใจถึง ความเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ตอบ ใช่	273	68.1	128	31.9
15. ญาณ คือ การรู้แจ้งในนรกสวรรค์ ตอบ ไม่ใช่	189	47.1	212	52.9
ความรู้เรื่องศีล (ข้อ 4,5,6,7) 4 คะแนน				2.60
ความรู้เรื่องสมาธิ (ข้อ 8,9) 2 คะแนน				.30
ความรู้เรื่องปัญญา (ข้อ 10,11) 2 คะแนน				1.73
ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติกรรมฐาน (ข้อ1,2,3,12,13,14,15) 7 คะแนน				3.54
คะแนนความรู้เฉลี่ย (15 คะแนน)				8.17

จากตารางที่ 14.1 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธศาสนา ซึ่งวัดในเรื่องเกี่ยวกับศีล สมาธิ ปัญญา และการปฏิบัติกรรมฐานในระดับปานกลางโดยเฉลี่ย คือ ได้คะแนนเฉลี่ย 8.17 จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน ความรู้ ความเข้าใจที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ตอบผิด มี 7 เรื่อง คือ ความหมายของอริยสัจ 4 (ข้อ2) หลักไตรสิกขา (ข้อ3) ภรรณา (ข้อ7) การทำสมาธิ (ข้อ8) หลักของสมาธิ (ข้อ9) หลักสติปัฏฐาน (ข้อ13) และญาณ (ข้อ15) โดยมีกลุ่มตัวอย่างตอบผิดในเรื่องของหลักไตรสิกขา และ หลักของสมาธิสูงที่สุด ร้อยละ 86

ตารางที่ 14.2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐาน

ระดับความรู้	จำนวน (คน)	ร้อยละ
มาก (11 – 15 คะแนน)	76	19.0
ปานกลาง (6 – 10 คะแนน)	271	67.6
น้อย (1 – 5 คะแนน)	54	13.5
รวม	401	100

จากตารางที่ 14.2 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่งมีความรู้ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 67.6 รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 19 และ กลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนในระดับน้อย คือ ร้อยละ 13.5

ตอนที่ 5 ทักษะของผู้ปฏิบัติกรรณฐานต่อการปฏิบัติกรรณฐาน

ตารางที่ 15.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับทักษะต่อการปฏิบัติกรรณฐาน (แบ่งเป็นรายข้อ)

ทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรณฐาน	ระดับของทัศนคติ						ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง			
ผู้ปฏิบัติกรรณฐานจะมีพฤติกรรมและความคิดที่จะปฏิบัติตามศีล 5 หรือศีล 8 อย่างเคร่งครัดขึ้น	251 (62.6)	129 (32.2)	21 (5.2)	-	-	4.57	ดีมาก	
การปฏิบัติกรรณฐานจะทำให้ผู้ปฏิบัติมีพฤติกรรมดังต่อไปนี้ - มีความแจ่มใส ร่าเริง	182 (45.4)	160 (39.9)	39 (9.7)	20 (5.0)	-	4.26	ดี	
- มีความสงบเยือกเย็น ใจเย็น	264 (65.8)	131 (32.7)	6 (1.5)	-	-	4.64	ดีมาก	
- มีสติ ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท	274 (68.3)	122 (30.4)	5 (1.2)	-	-	4.67	ดีมาก	
- รู้จักฟังตนเองและแก้ปัญหาให้ตนเอง ไม่หวังพึ่งผู้อื่น	257 (64.1)	125 (31.2)	17 (4.2)	2 (0.5)	-	4.59	ดีมาก	
- มีสุขภาพกายและใจดีขึ้น	255 (63.6)	133 (33.2)	13 (3.2)	-	-	4.60	ดีมาก	
- มีสติปัญญาสูงขึ้น	241 (60.1)	139 (34.7)	16 (4.0)	5 (1.2)	-	4.54	ดีมาก	
การปฏิบัติกรรณฐานจะทำให้ผู้ปฏิบัติมีวินัยในตัวเอง3ประการคือ	230	150	19	2	-	4.52	ดีมาก	
1) รู้จักระวังตัว	(57.4)	(37.4)	(4.7)	(0.5)				
2) รู้จักควบคุมตัวได้	253 (63.1)	140 (34.9)	8 (2.0)	-	-	4.61	ดีมาก	

ทัศนคติต่อ การปฏิบัติกรมฐาน	ระดับของทัศนคติ						ค่า เฉลี่ย	ความ หมาย
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่ เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง			
3) รู้จักเชื่อฟังผู้ใหญ่	183 (45.6)	169 (42.1)	36 (9.0)	11 (2.7)	2 (0.5)	4.30	ดี	
การปฏิบัติกรมฐานจะทำให้ผู้ ปฏิบัติมีกิจนิสัย 4 ประการ คือ								
1) ขยัน ไม่จับจืด รักงาน สู้งาน	216 (53.9)	149 (37.2)	36 (9.0)	-	-	4.45	ดี	
2) ประหยัด รู้จักใช้ชีวิตและทรัพย์สิน สินอย่างถูกต้อง	219 (54.6)	152 (37.9)	30 (7.5)	-	-	4.47	ดี	
3) รู้จักพัฒนาตนเองและอาชีพให้ ดีขึ้น	226 (56.4)	165 (41.1)	9 (2.2)	1 (0.2)	-	4.54	ดีมาก	
4) สามัคคี รักครอบครัว/หมู่คณะ/ ประเทศชาติ	231 (57.6)	143 (35.7)	25 (6.2)	2 (0.5)	-	4.50	ดีมาก	
การปฏิบัติกรมฐานจะทำให้ผู้ ปฏิบัติมีลักษณะ 4 ประการ คือ								
1) มีสัมมาคารวะ	253 (63.1)	137 (34.2)	10 (2.5)	1 (0.2)	-	4.60	ดีมาก	
2) มีความอดทนพยายาม	252 (62.8)	135 (33.7)	13 (3.2)	1 (0.2)	-	4.59	ดีมาก	
3) ปฏิบัติตามระเบียบวินัย	239 (59.6)	153 (38.2)	8 (2.0)	1 (0.2)	-	4.57	ดีมาก	
4) รู้จักเด็ก รู้จักผู้ใหญ่	230 (57.4)	151 (37.7)	19 (4.7)	1 (0.2)	-	4.57	ดีมาก	
การปฏิบัติกรมฐานจะช่วยพัฒนา คุณภาพชีวิตของผู้ปฏิบัติดังนี้								
1) ความเป็นอยู่ในครอบครัวดีขึ้น สามัคคีรักใคร่กัน ลูกเรียน หนังสือเก่งหมด	181 (45.1)	151 (37.7)	65 (16.2)	3 (0.7)	1 (0.2)	4.27	ดี	

ทัศนคติต่อ การปฏิบัติกรมฐาน	ระดับของทัศนคติ						ค่า เฉลี่ย	ความ หมาย
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่ เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง			
2) ศึกษาธรรมและปฏิบัติธรรม เพิ่มขึ้น	215 (53.6)	155 (38.7)	31 (7.7)	-	-	4.46	ดี	
3) มีเมตตาและปรารถนาสุขต่อผู้ อื่น	231 (57.6)	163 (40.6)	7 (1.7)	-	-	4.56	ดีมาก	
4) ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน อยู่ดีมีสุข	169 (42.1)	139 (34.7)	86 (21.4)	7 (1.7)	-	4.17	ดี	

จากตารางที่ 15.1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างแสดงทัศนคติต่อการปฏิบัติกรมฐานในระดับบวกทุกข้อ คือกลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติเห็นด้วยในระดับดีมากต่อข้อความดังกล่าว 16 ข้อ และมีทัศนคติในระดับดี 6 ข้อ โดยกลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติที่ดีมากต่อข้อความ "การปฏิบัติกรมฐานจะทำให้ผู้ปฏิบัติมีสติ ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท" มากที่สุด ร้อยละ 65.8 มีค่าเฉลี่ย 4.67

ตารางที่ 15.2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามทัศนคติต่อการปฏิบัติกรมฐานเพื่อนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)

ทัศนคติต่อการปฏิบัติกรมฐาน	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
1. การพัฒนาตนเองทางด้านพฤติกรรม คือ กาย วาจา (ศีล) (ข้อ 1,9,10,15,17,18,21,22)	4.49	ดี
2. การพัฒนาตนเองทางด้านจิตใจ (สมาธิ) (ข้อ 2,3,4,6)	4.54	ดีมาก
3. การพัฒนาตนเองทางด้านปัญญา (ข้อ 5,7,8,11,12,13,14,16,19,20)	4.49	ดี

จากตารางที่ 15.2 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติที่เป็นบวกต่อการปฏิบัติกรรรมฐานเพื่อนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักไตรสิกขา โดยกลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติที่ดีมากที่สุดต่อการปฏิบัติกรรรมฐานเพื่อการพัฒนาตนเองทางด้านจิตใจมากกว่าด้านอื่น มีค่าเฉลี่ย 4.54 สำหรับทัศนคติต่อการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาตนเองทางด้านพฤติกรรม คือ กาย วาจา และทัศนคติต่อการพัฒนาตนเองทางด้านปัญญานั้น อยู่ในระดับดีโดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ 4.49

ตารางที่ 15.3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรรมฐาน

ระดับทัศนคติ	จำนวน	ร้อยละ
เป็นกลาง	3	0.7
ดี	188	46.9
ดีมาก	210	52.4
รวม	401	100
ค่าเฉลี่ย	4.50	
ระดับค่าเฉลี่ยของทัศนคติ	ดีมาก	

จากตารางที่ 15.3 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรรมฐานในระดับดีมาก โดยไม่มีกลุ่มตัวอย่างแสดงทัศนคติที่ไม่ดีเลย

ตอนที่ 6 การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผู้ปฏิบัติกรมฐาน

ตารางที่ 16.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงของผู้ปฏิบัติกรมฐาน (แบ่งเป็นรายชื่อ)

พฤติกรรมการใช้ประโยชน์	ระดับการใช้ประโยชน์						
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
การปฏิบัติกรมฐานทำให้ท่านมีพฤติกรรมดังต่อไปนี้...	287	102	11	-	1	4.68	มากที่สุด
1. มีความกตัญญูรู้คุณบิดามารดา / ผู้มีพระคุณ	(71.6)	(25.4)	(2.7)		(0.2)		
2. มีความสามัคคีในหมู่คณะ / เพื่อนร่วมงาน	181	173	4.6	1	-	4.33	มาก
	(45.1)	(43.1)	(11.5)	(0.2)			
3. มีความซื่อสัตย์สุจริต	237	145	19	-	-	4.54	มากที่สุด
	(59.1)	(36.2)	(4.7)				
4. ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของหมู่คณะและสังคม	183	186	32.	-	-	4.38	มาก
	(45.6)	(46.4)	(8.0)				
5. เชื้อฟุ้งผู้ใหญ่ / ผู้บังคับบัญชา	143	182	71	3	2	4.15	มาก
	(35.7)	(45.4)	(17.7)	(0.7)	(0.5)		
6. มีความสงบเยือกเย็น	224	147	30	-	-	4.48	มาก
	(55.9)	(36.7)	(7.5)				
7. มีความแจ่มใส / ร่าเริง	183	144	72	2	-	4.27	มาก
	(45.6)	(35.9)	(18.0)	(0.5)			
8. ไม่ฟุ้งซ่าน	194	162	43	2	-	4.37	มาก
	(48.4)	(40.4)	(10.7)	(0.5)			
9. มีจิตใจมั่นคงแน่วแน่ในการศึกษา / ปฏิบัติธรรม	205	160	32	3	1	4.41	มาก
	(51.1)	(39.9)	(8.0)	(0.7)	(0.2)		

พฤติกรรมการใช้ประโยชน์	ระดับการใช้ประโยชน์						
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
10. ใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม	176 (43.9)	169 (42.1)	53 (13.2)	2 (0.5)	1 (0.2)	4.29	มาก
11. รู้จักคิดก่อนทำ พิจารณารอบคอบก่อนกระทำสิ่งใด	206 (51.4)	163 (40.6)	30 (7.5)	2 (0.5)	-	4.43	มาก
12. มีเหตุมีผล	230 (57.4)	143 (35.7)	27 (6.7)	1 (0.2)	-	4.50	มากที่สุด
13. ยืนยันแข็ง เอาใจใส่หน้าที่การงานของตน	198 (49.4)	157 (39.2)	45 (11.2)	1 (0.2)	-	4.37	มาก
14. รู้จักพึ่งตนเองและแก้ปัญหาให้ตนเองก่อนหวังพึ่งผู้อื่น	236 (58.9)	142 (35.4)	21 (5.2)	2 (0.5)	-	4.53	มากที่สุด
15. รู้บาปบุญคุณโทษ	280 (69.8)	108 (26.9)	12 (3.0)	1 (0.2)	-	4.66	มากที่สุด
16. รู้จักปรับตัวเข้ากับผู้อื่น / สังคม / สิ่งแวดล้อม	193 (48.1)	160 (39.9)	47 (11.7)	1 (0.2)	-	4.36	มาก
17. ประหยัดมัธยัสถ์	160 (39.9)	161 (40.1)	69 (17.2)	11 (2.7)	-	4.17	มาก
18. รักครอบครัว / หมู่คณะ / ประเทศชาติ	198 (49.4)	161 (40.1)	39 (9.7)	3 (0.7)	-	4.38	มาก
19. มีสัมมาคาระ รู้จักเด็กรู้จักผู้ใหญ่อ่อนน้อมถ่อมตน	206 (51.4)	168 (41.9)	26 (6.5)	1 (0.2)	-	4.44	มาก
20. มีสุขภาพกายดีขึ้น	181 (45.1)	151 (37.7)	64 (16.0)	3 (0.7)	2 (0.5)	4.26	มาก
21. มีสุขภาพใจดีขึ้น	233 (58.1)	143 (35.7)	24 (6.0)	1 (0.2)	-	4.52	มากที่สุด
22. มีความกล้าคิด กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้องควร	204 (50.9)	148 (36.9)	49 (12.2)	-	-	4.39	มาก

พฤติกรรมการใช้ประโยชน์	ระดับการใช้ประโยชน์						ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
23. มีสติ ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท	242 (60.3)	138 (34.4)	20 (5.0)	1 (0.2)	-	4.55	มากที่สุด	
24. ทำตัวถูกกาลเทศะ	196 (48.9)	172 (42.9)	30 (7.5)	3 (0.7)	-	4.40	มาก	
25. รักความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น	214 (53.4)	160 (39.9)	26 (6.5)	1 (0.2)	-	4.46	มาก	
26. มองข้อเท็จจริงของชีวิตด้วยความเข้าใจ	223 (55.6)	146 (36.4)	32 (8.0)	-	-	4.48	มาก	
27. วางแผนชีวิตบนความเป็นไปได้ ไม่เพ้อฝัน	212 (52.9)	140 (34.9)	47 (11.7)	2 (0.5)	-	4.40	มาก	
28. มองผู้อื่นด้านดี ไม่จับผิด	183 (45.6)	177 (44.1)	35 (8.7)	5 (1.2)	1 (0.2)	4.34	มาก	
29. อดทน อดกลั้น	237 (59.1)	138 (34.4)	25 (6.2)	1 (0.2)	-	4.52	มากที่สุด	
30. เข้าใจตัวเอง รักตัวเองอย่างแท้จริง	228 (56.9)	133 (33.2)	39 (9.7)	1 (0.2)	-	4.47	มาก	
การปฏิบัติกรรมฐานทำให้ท่านมีพฤติกรรม / ความคิดที่จะละเว้นการกระทำดังต่อไปนี้... - การฆ่าสัตว์ / ทรมานสัตว์	315 (78.6)	76 (19.0)	8 (2.0)	-	2 (0.5)	4.75	มากที่สุด	
- การลักขโมย / ซ้อโกง / เอาของผู้อื่นมาเป็นของตน โดยเจ้าของยังมิได้อนุญาต	306 (76.3)	85 (21.2)	7 (1.7)	-	3 (0.7)	4.72	มากที่สุด	
- การล่วงละเมิดในภรรยา / สามีของผู้อื่น	302 (75.3)	88 (21.9)	6 (1.5)	1 (0.2)	4 (1.0)	4.70	มากที่สุด	

พฤติกรรมการใช้ประโยชน์	ระดับการใช้ประโยชน์						
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
- การกล่าวเท็จ โทก หลอกลวง	250 (62.3)	171 (29.2)	30 (7.5)	-	4 (1.0)	4.52	มากที่สุด
- การดื่มสุรา / นำมาชนิดต่างๆ รวมถึง สิ่งเสพติดให้โทษเช่นบุหรี่ ภัย ยาบ้า	275 (68.6)	93 (23.2)	28 (7.0)	-	5 (1.2)	4.58	มากที่สุด

จากตารางที่ 16.1 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการใช้ประโยชน์จากการปฏิบัติกรรมฐานในระดับสูงในทุกหัวข้อ โดยในหัวข้อการละเว้นการฆ่าสัตว์/ทรมาณสัตว์ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ 4.75 รองลงมาคือ การละเว้นการลักขโมย/ฉ้อโกง/เอาของผู้อื่นมาเป็นของตน โดยเจ้าของยังมิได้อนุญาต มีค่าเฉลี่ย 4.72 และ การละเว้นการล่วงละเมิดในภรรยา/สามีของผู้อื่น มีค่าเฉลี่ย 4.70

ตารางที่ 16.2 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงของผู้ปฏิบัติกรรมฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)

การใช้ประโยชน์จากการปฏิบัติกรรมฐาน	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
1. พัฒนาตนเองทางด้านพฤติกรรม คือ กาย วาจา (ศีล) (ข้อ 1,2,3,4,5,19,20,31,32,33,34,35)	4.51	มากที่สุด
2. การพัฒนาตนเองทางด้านจิตใจ (สมาธิ) (ข้อ 6,7,8,9,21,23)	4.43	มาก
3. การพัฒนาตนเองทางด้านปัญญา (ข้อ 10,11,12,13,14,15,16,17,18,22,24,25,26,27,28,29,30)	4.42	มาก

จากตารางที่ 16.2 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการใช้ประโยชน์จากการปฏิบัติกรรมฐานเพื่อนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักไตรสิกขาในระดับสูง โดยที่กลุ่มตัวอย่างสามารถพัฒนาตนเองทางด้านพฤติกรรม คือ กาย วาจา และโดยการรักษาศีล 5 ได้มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.51 รองลงมา คือ การพัฒนาตนเองทางด้านจิตใจ และ ด้านปัญญา ในระดับใกล้เคียงกัน ค่าเฉลี่ย 4.43 และ 4.42 ตามลำดับ

ตารางที่ 16.3 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามระดับพฤติกรรมการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงของผู้ปฏิบัติกรมฐาน

ระดับการใช้ประโยชน์	จำนวน	ร้อยละ
ปานกลาง	13	3.2
มาก	188	46.9
มากที่สุด	200	49.9
รวม	401	100
ค่าเฉลี่ย	4.45	
ระดับค่าเฉลี่ยของการใช้ประโยชน์	มาก	

จากตารางที่ 16.3 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการใช้ประโยชน์จากการปฏิบัติกรมฐานได้มากที่สุดร้อยละ 49.9 ใช้ประโยชน์ได้มากรองลงมา ร้อยละ 46.9 และใช้ประโยชน์ได้ปานกลาง ร้อยละ 3.2 โดยเฉลี่ยแล้วกลุ่มตัวอย่างมีระดับการใช้ประโยชน์จากการปฏิบัติกรมฐานอยู่ในระดับที่มาก และไม่มีกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการใช้ประโยชน์จากการปฏิบัติกรมฐานในระดับน้อยและน้อยที่สุดเลย

ส่วนที่ 2

ตอนที่ 7 สมมติฐานที่ 1 ผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันที่มีลักษณะประชากร ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพครอบครัว อาชีพ รายได้แตกต่างกัน จะมีเหตุผลในการเข้ามาปฏิบัติกรรมฐานแตกต่างกัน

ตารางที่ 17.1 ความสัมพันธ์ระหว่างเพศของกลุ่มตัวอย่างกับเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐาน

เหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐาน		เพศ		จำนวน	χ^2	P
		ชาย	หญิง			
ไม่มีปัญหา อยากรักษาธรรมะ / ปฏิบัติกรรมฐาน	เลือก	71 (86.6)	249 (78.1)	320 (79.8)	2.944	.086
	ไม่เลือก	11 (13.4)	70 (21.9)	81 (20.2)		
มีปัญหาครอบครัว	เลือก	6 (7.3)	30 (9.4)	36 (9.0)	.348	.555
	ไม่เลือก	76 (92.7)	289 (90.6)	365 (91.0)		
มีความผิดหวังในชีวิต	เลือก	6 (7.3)	33 (10.3)	39 (9.7)	.681	.409
	ไม่เลือก	76 (92.7)	286 (89.7)	362 (90.3)		
มีปัญหาเศรษฐกิจ / ปัญหาการเงิน	เลือก	9 (11.0)	38 (11.9)	47 (11.7)	.055	.814
	ไม่เลือก	73 (89.0)	281 (88.1)	354 (88.3)		
มีปัญหาด้านสุขภาพ	เลือก	2 (2.4)	37 (11.6)	39 (9.7)	6.234	.013
	ไม่เลือก	80 (97.6)	282 (88.4)	362 (90.3)		
อื่นๆ	เลือก	22 (26.8)	66 (20.7)	88 (21.9)	1.436	.231
	ไม่เลือก	60 (73.2)	253 (79.3)	313 (78.1)		

จากตารางที่ 17.1 พบว่าผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันที่มีเพศต่างกัน มีเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อไม่มีปัญหาอยากศึกษารรรมะและปฏิบัติกรรมฐาน มีปัญหาครอบครัว มีความผิดหวังในชีวิต มีปัญหาเศรษฐกิจ/ปัญหาการเงิน และอื่นๆ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีเพศต่างกัน มีเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อมีปัญหาด้านสุขภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ ผู้มาปฏิบัติกรรมฐานเพศหญิงมีเหตุผลในการมาปฏิบัติเพราะปัญหาสุขภาพมากกว่าเพศชาย

ดังนั้น เพศของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันมีความสัมพันธ์กับเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อปัญหาด้านสุขภาพ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ 1 แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อไม่มีปัญหาอยากศึกษารรรมะและปฏิบัติกรรมฐาน มีปัญหาครอบครัว มีความผิดหวังในชีวิต มีปัญหาเศรษฐกิจ/ปัญหาการเงิน และอื่นๆ จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1

ตารางที่ 17.2 ความสัมพันธ์ระหว่างอายุของกลุ่มตัวอย่างกับเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐาน

เหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐาน		อายุ (ปี)					จำนวน	χ^2	P
		15-25	26-35	36-45	46-55	56 ขึ้นไป			
ไม่มีปัญหา อยากศึกษาธรรมะ / ปฏิบัติกรรมฐาน	เลือก	27 (93.1)	107 (81.7)	85 (71.4)	67 (83.8)	33 (80.5)	319 (79.8)	9.413	.052
	ไม่เลือก	2 (6.9)	24 (18.3)	34 (28.6)	13 (16.3)	8 (19.5)	81 (20.3)		
มีปัญหาครอบครัว	เลือก	1 (3.4)	8 (6.1)	15 (12.6)	10 (12.5)	2 (4.9)	36 (9.0)	6.366	.173
	ไม่เลือก	28 (96.6)	123 (93.9)	104 (87.4)	70 (87.5)	39 (95.1)	364 (91.0)		
มีความผิดหวังในชีวิต	เลือก	3 (10.3)	13 (9.9)	17 (14.3)	4 (5.0)	2 (4.9)	39 (9.8)	5.956	.202
	ไม่เลือก	26 (89.7)	118 (90.1)	102 (85.7)	76 (95.0)	39 (95.1)	361 (90.3)		
มีปัญหาเศรษฐกิจ / ปัญหาการเงิน	เลือก	2 (6.9)	10 (7.6)	20 (16.8)	9 (11.3)	6 (14.6)	47 (11.8)	6.082	.193
	ไม่เลือก	27 (93.1)	121 (92.4)	99 (83.2)	71 (88.8)	35 (85.4)	353 (88.3)		
มีปัญหาด้านสุขภาพ	เลือก	5 (17.2)	5 (3.8)	14 (11.8)	7 (8.8)	8 (19.5)	39 (9.8)	12.171	.016
	ไม่เลือก	24 (82.8)	126 (96.2)	105 (88.2)	73 (91.3)	33 (80.5)	361 (90.3)		
อื่นๆ	เลือก	3 (10.3)	31 (23.7)	26 (21.8)	19 (23.8)	9 (22.0)	88 (22.0)	2.652	.618
	ไม่เลือก	26 (89.7)	100 (76.3)	93 (78.2)	61 (76.3)	32 (78.0)	312 (78.0)		

จากตารางที่ 17.2 พบว่าผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีอายุต่างกัน มีเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อไม่มีปัญหาอยากศึกษาระยะและปฏิบัติกรรมฐาน มีปัญหาครอบครัว มีความผิดหวังในชีวิต มีปัญหาเศรษฐกิจ/ปัญหาการเงิน และอื่นๆ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีอายุต่างกัน มีเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อมีปัญหาด้านสุขภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ ผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีอายุ 56 ปีขึ้นไปมีเหตุผลในการมาปฏิบัติเพราะปัญหาสุขภาพมากที่สุด รองลงมาคืออายุระหว่าง 15 - 25 ปี และ 36 -45 ปี ตามลำดับ

ดังนั้น อายุของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันมีความสัมพันธ์กับเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อปัญหาด้านสุขภาพ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ 1 แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อไม่มีปัญหาอยากศึกษาระยะและปฏิบัติกรรมฐาน มีปัญหาครอบครัว มีความผิดหวังในชีวิต มีปัญหาเศรษฐกิจ/ปัญหาการเงิน และอื่นๆ จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1

เหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐาน		ระดับการศึกษา						จำนวน	χ^2	P
		ประถม	มัธยม	อาชีวะ	ปริญญาตรี	สูงกว่าตรี	อื่นๆ			
ไม่มีปัญหา อยากศึกษาธรรมะ / ปฏิบัติกรรมฐาน	เลือก	51 (82.3)	70 (84.3)	34 (70.8)	125 (79.6)	33 (86.8)	6 (60.0)	319 (80.2)	7.357	.195
	ไม่เลือก	11 (17.7)	13 (15.7)	14 (29.2)	32 (20.4)	5 (13.2)	4 (40.0)	79 (19.8)		
มีปัญหาครอบครัว	เลือก	12 (19.4)	7 (8.4)	4 (8.3)	11 (7.0)	-	1 (10.0)	35 (8.8)	12.955	.024
	ไม่เลือก	50 (80.6)	76 (91.6)	44 (91.7)	146 (93.0)	38 (100.0)	9 (90.0)	363 (91.2)		
มีความผิดหวังในชีวิต	เลือก	4 (6.5)	8 (9.6)	5 (10.4)	18 (11.5)	2 (5.3)	2 (20.0)	39 (9.8)	3.364	.644
	ไม่เลือก	58 (93.5)	75 (90.4)	43 (89.6)	139 (88.5)	36 (94.7)	8 (80.0)	359 (90.2)		
มีปัญหาเศรษฐกิจ / ปัญหาการเงิน	เลือก	11 (17.7)	7 (8.4)	10 (20.8)	13 (8.3)	2 (5.3)	2 (20.0)	45 (11.3)	11.159	.048
	ไม่เลือก	51 (82.3)	76 (91.6)	38 (79.2)	144 (91.7)	36 (94.7)	8 (80.0)	353 (88.7)		
มีปัญหาด้านสุขภาพ	เลือก	11 (17.7)	7 (8.4)	3 (6.3)	12 (7.6)	1 (2.6)	3 (30.0)	37 (9.3)	13.440	.020
	ไม่เลือก	51 (82.3)	76 (91.6)	45 (93.8)	145 (92.4)	37 (97.4)	7 (70.0)	361 (90.7)		
อื่นๆ	เลือก	9 (14.5)	14 (16.9)	10 (20.8)	41 (26.1)	11 (28.9)	2 (20.0)	87 (21.9)	6.00	.306
	ไม่เลือก	53 (85.5)	69 (83.1)	38 (79.2)	116 (73.9)	27 (71.1)	8 (80.0)	311 (78.1)		

จากตารางที่ 17.3 พบว่าผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อไม่มีปัญหาอยากศึกษาระรรมะและปฏิบัติกรรมฐาน มีความผิดหวังในชีวิต และอื่นๆ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อมีปัญหาคอบครัว มีปัญหาเศรษฐกิจ/ปัญหาการเงิน และมีปัญหาด้านสุขภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ

ผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา มีเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อมีปัญหาคอบครัวมากที่สุด

ผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีการศึกษาระดับอาชีวศึกษา มีเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อมีปัญหาเศรษฐกิจ/ปัญหาการเงินมากที่สุด

ผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีระดับการศึกษาอื่นๆ มีเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อมีปัญหาด้านสุขภาพมากที่สุด

ดังนั้น ระดับการศึกษาของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันมีความสัมพันธ์กับเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อมีปัญหาคอบครัว มีปัญหาเศรษฐกิจ/ปัญหาการเงิน และมีปัญหาด้านสุขภาพ จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ 1 แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อไม่มีปัญหาอยากศึกษาระรรมะและปฏิบัติกรรมฐาน มีความผิดหวังในชีวิต และอื่นๆ จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1

เหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐาน		สถานภาพครอบครัว					จำนวน	χ^2	P
		โสด	แต่งงานและ ยังอยู่ด้วยกัน	แต่งงานแต่แยก กันอยู่ด้วยกัน	หม้าย	หย่า			
ไม่มีปัญหา อยากรักษาธรรมะ / ปฏิบัติกรรมฐาน	เลือก	140 (81.4)	134 (80.7)	17 (73.9)	15 (88.2)	14 (63.6)	320 (80.0)	5.199	.268
	ไม่เลือก	32 (18.6)	32 (19.3)	6 (26.1)	2 (11.8)	8 (36.4)	80 (20.0)		
มีปัญหาครอบครัว	เลือก	5 (2.9)	19 (11.4)	6 (26.1)	3 (17.6)	3 (13.6)	36 (9.0)	19.338	.001
	ไม่เลือก	167 (97.1)	147 (88.6)	17 (73.9)	14 (82.4)	19 (86.4)	364 (91.0)		
มีความผิดหวังในชีวิต	เลือก	16 (9.3)	15 (9.0)	1 (4.3)	2 (11.8)	5 (22.7)	39 (9.8)	5.187	.269
	ไม่เลือก	156 (90.7)	151 (91.0)	22 (95.7)	15 (88.2)	17 (77.3)	361 (90.3)		
มีปัญหาเศรษฐกิจ / ปัญหาการเงิน	เลือก	12 (7.0)	27 (16.3)	2 (8.7)	2 (11.8)	3 (13.6)	46 (11.5)	7.439	.114
	ไม่เลือก	160 (93.0)	139 (83.7)	21 (91.3)	15 (88.2)	19 (86.4)	354 (88.5)		
มีปัญหาด้านสุขภาพ	เลือก	11 (6.4)	20 (12.0)	2 (8.7)	2 (11.8)	4 (18.2)	39 (9.8)	5.081	.279
	ไม่เลือก	161 (93.6)	146 (88.0)	21 (91.3)	15 (88.2)	18 (81.8)	361 (90.3)		
อื่นๆ	เลือก	39 (22.7)	35 (21.1)	4 (17.4)	5 (29.4)	4 (18.2)	87 (21.8)	1.137	.888
	ไม่เลือก	133 (77.3)	131 (78.9)	19 (82.6)	12 (70.6)	18 (81.8)	313 (78.3)		

จากตารางที่ 17.4 พบว่าผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีสถานภาพครอบครัวต่างกัน มีเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อไม่มีปัญหาอยากศึกษาธรรมะและปฏิบัติกรรมฐาน มีความผิดหวังในชีวิต มีปัญหาเศรษฐกิจ/ปัญหาการเงิน มีปัญหาด้านสุขภาพ และอื่นๆไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีสถานภาพครอบครัวต่างกัน มีเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อมีปัญหาคครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ ผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันที่แต่งงานแล้วแต่แยกกันอยู่ มีเหตุผลในการมาปฏิบัติเพราะปัญหาครอบครัวมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มที่เป็นหม้าย กลุ่มที่หย่า และกลุ่มที่แต่งงานและยังอยู่ด้วยกัน ตามลำดับ

ดังนั้น สถานภาพของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันมีความสัมพันธ์กับเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อมีปัญหาคครอบครัว จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ 1 แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อไม่มีปัญหาอยากศึกษาธรรมะและปฏิบัติกรรมฐาน มีความผิดหวังในชีวิต มีปัญหาเศรษฐกิจ/ปัญหาการเงิน มีปัญหาด้านสุขภาพ และอื่นๆ จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1

ตารางที่ 17.5 ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพของกลุ่มตัวอย่างกับเหตุผลในการมาปฏิบัติกรมฐาน

เหตุผลในการมาปฏิบัติกรมฐาน		อาชีพ							จำนวน	χ^2	P
		แม่บ้าน	รัฐวิสาหกิจ/ เอกชน	ข้าราชการ	รับจ้าง	ค้าขาย	นักเรียน	อื่นๆ			
ไม่มีปัญหา อยากรักษาธรรมะ / ปฏิบัติกรมฐาน	เลือก	45 (83.3)	59 (83.1)	62 (75.6)	54 (80.6)	77 (78.6)	10 (90.9)	12 (70.6)	319 (79.8)	3.639	.725
	ไม่เลือก	9 (16.7)	12 (2.8)	20 (24.4)	13 (19.4)	21 (21.4)	1 (9.1)	5 (29.4)	81 (20.3)		
มีปัญหาครอบครัว	เลือก	7 (13.0)	2 (2.8)	7 (8.5)	7 (10.4)	10 (10.2)	-	3 (17.6)	36 (9.0)	7.356	.289
	ไม่เลือก	47 (87.0)	69 (97.2)	75 (91.5)	60 (89.6)	88 (89.8)	11 (100.0)	14 (82.4)	364 (91.4)		
มีความผิดหวังในชีวิต	เลือก	3 (5.7)	9 (12.7)	9 (11.0)	7 (10.4)	9 (9.2)	-	2 (11.8)	39 (9.8)	3.250	.777
	ไม่เลือก	51 (94.4)	62 (87.3)	73 (89.0)	60 (89.6)	89 (90.8)	11 (100.0)	15 (88.2)	361 (90.3)		
มีปัญหาเศรษฐกิจ / ปัญหาการเงิน	เลือก	10 (18.5)	3 (4.2)	6 (7.3)	9 (13.4)	15 (15.3)	-	4 (23.5)	47 (11.8)	12.934	.044
	ไม่เลือก	44 (81.5)	68 (95.8)	76 (92.7)	58 (86.6)	83 (84.7)	11 (100.0)	13 (76.5)	353 (88.3)		
มีปัญหาด้านสุขภาพ	เลือก	10 (18.5)	3 (4.2)	8 (9.8)	7 (10.4)	7 (7.1)	3 (27.3)	1 (5.9)	39 (9.8)	12.103	.060
	ไม่เลือก	44 (81.5)	68 (95.8)	74 (90.2)	60 (89.6)	91 (92.9)	8 (72.7)	16 (94.1)	361 (90.3)		
อื่นๆ	เลือก	13 (24.1)	18 (25.4)	21 (25.6)	10 (14.9)	21 (21.4)	2 (18.2)	3 (17.6)	88 (22.0)	3.477	.747
	ไม่เลือก	41 (75.9)	53 (74.6)	61 (74.4)	57 (85.1)	77 (78.6)	9 (81.8)	14 (82.8)	312 (78.0)		

จากตารางที่ 17.5 พบว่าผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีอาชีพต่างกัน มีเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อไม่มีปัญหาอยากศึกษาธรรมะและปฏิบัติกรรมฐาน มีปัญหาครอบครัว มีความผิดหวังในชีวิต มีปัญหาด้านสุขภาพ และอื่นๆไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีอาชีพต่างกัน มีเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อมีปัญหาเศรษฐกิจ/ปัญหาการเงินแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กส่าวคือ ผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีอาชีพอื่นๆ มีเหตุผลในการมาปฏิบัติเพราะปัญหาปัญหาเศรษฐกิจ/ปัญหาการเงินมากที่สุด รองลงมาคือแม่บ้าน และ อาชีพค้าขาย / กิจการส่วนตัว ตามลำดับ

ดังนั้น อาชีพของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันมีความสัมพันธ์กับเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อปัญหาเศรษฐกิจ/ปัญหาการเงิน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ 1 แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อไม่มีปัญหาอยากศึกษาธรรมะและปฏิบัติกรรมฐาน มีปัญหาครอบครัว มีความผิดหวังในชีวิต มีปัญหาด้านสุขภาพ และอื่นๆ จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1

เหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐาน		รายได้ต่อเดือน (บาท)				จำนวน	χ^2	P
		ต่ำกว่า 5,000	5,001 - 10,000	10,001 – 20,000	มากกว่า 20,000			
ไม่มีปัญหา อยากศึกษาธรรมะ / ปฏิบัติกรรมฐาน	เลือก	31 (77.5)	86 (76.1)	104 (77.0)	83 (90.2)	304 (80.0)	7.971	.047
	ไม่เลือก	9 (22.5)	27 (23.9)	31 (23.0)	9 (9.8)	76 (20.0)		
มีปัญหาครอบครัว	เลือก	4 (10.0)	14 (12.4)	10 (7.4)	5 (5.4)	33 (8.7)	3.546	.315
	ไม่เลือก	36 (90.0)	99 (87.6)	125 (92.6)	87 (94.6)	347 (91.3)		
มีความผิดหวังในชีวิต	เลือก	1 (2.5)	13 (11.5)	15 (11.1)	7 (7.6)	36 (9.5)	3.607	.307
	ไม่เลือก	39 (97.5)	100 (88.5)	120 (88.9)	85 (92.4)	344 (90.5)		
มีปัญหาเศรษฐกิจ / ปัญหาการเงิน	เลือก	5 (12.5)	12 (10.6)	18 (13.3)	7 (7.6)	42 (11.1)	1.931	.587
	ไม่เลือก	35 (87.5)	101 (89.4)	117 (86.7)	85 (92.4)	338 (88.9)		
มีปัญหาด้านสุขภาพ	เลือก	7 (17.5)	12 (10.6)	11 (8.1)	4 (4.3)	34 (8.9)	6.474	.091
	ไม่เลือก	33 (82.5)	101 (89.5)	124 (91.9)	88 (95.7)	346 (91.1)		
อื่น ๆ	เลือก	8 (20.0)	26 (23.0)	25 (18.5)	25 (27.2)	84 (22.1)	2.538	.468
	ไม่เลือก	32 (80.0)	87 (77.0)	110 (81.5)	67 (72.8)	296 (77.9)		

จากตารางที่ 17.6 พบว่าผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีรายได้ต่างกัน มีเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อมีปัญหาครอบครัว มีความผิดหวังในชีวิต มีปัญหาเศรษฐกิจ/ปัญหาการเงิน มีปัญหาด้านสุขภาพ และอื่นๆไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีอาชีพต่างกัน มีเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อไม่มีปัญหาอยากศึกษาธรรมะ/ปฏิบัติกรรมฐานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ ผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 20,000 บาทมีเหตุผลในการมาปฏิบัติเพราะไม่มีปัญหาอยากศึกษาธรรมะ/ปฏิบัติมากที่สุด

ดังนั้น รายได้ของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันมีความสัมพันธ์กับเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อไม่มีปัญหาอยากศึกษาธรรมะ/ปฏิบัติกรรมฐาน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ 1 แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับเหตุผลในการมาปฏิบัติกรรมฐานในหัวข้อมีปัญหาครอบครัว มีความผิดหวังในชีวิต มีปัญหาเศรษฐกิจ/ปัญหาการเงิน มีปัญหาด้านสุขภาพ และอื่นๆ จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 1

สมมติฐานที่ 2 ผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันที่มีลักษณะประชากร ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพครอบครัว อาชีพ รายได้แตกต่างกัน จะมีความรู้ ทศนคติ และการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผู้ปฏิบัติกรรมฐานแตกต่างกัน

ความรู้ กับ เพศ

ตารางที่ 18.1 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานของกลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน

เพศ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนฯ	t	P
ชาย	82	8.99	2.39	3.37	.001
หญิง	319	7.96	2.49		

จากตารางที่ 18.1 พบว่าผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีเพศต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้มาปฏิบัติเพศชายมีความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานมากกว่าผู้มาปฏิบัติกรรมฐานเพศหญิง

ดังนั้น เพศมีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการมาปฏิบัติกรรมฐานของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ 2

ทัศนคติ กับ เพศ

ตารางที่ 18.2 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรมฐานของกลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน

เพศ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนฯ	t	P
ชาย	82	4.52	.47	.38	.707
หญิง	319	4.50	.45		

จากตารางที่ 18.2 พบว่าผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีเพศต่างกัน มีทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรมฐานไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้น เพศไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2

การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ กับ เพศ

ตารางที่ 18.3 ผลการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผู้ปฏิบัติกรรณฐานที่มีเพศต่างกัน

เพศ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนฯ	t	P
ชาย	82	4.45	.55	.27	.785
หญิง	319	4.47	.57		

จากตารางที่ 18.3 พบว่าผู้มาปฏิบัติกรรณฐานที่มีเพศต่างกัน มีการใช้ประโยชน์จากการปฏิบัติไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ดังนั้น เพศไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผู้ปฏิบัติกรรณฐานที่วัด อัมพวัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2

ความรู้ กับ อายุ

ตารางที่ 19.1 ผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานของกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน

อายุ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนฯ	F	P
15 - 25 ปี	29	8.14	2.56		
26 - 35 ปี	131	8.41	2.41		
36 - 45 ปี	119	8.42	2.60		
46 - 55 ปี	80	7.90	2.47		
56 ปีขึ้นไป	41	7.19	2.33	2.4327	.0470
รวม	400	8.17	2.50		

จากตารางที่ 19.1 พบว่าผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีอายุต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่แล้วไม่พบคู่ที่แตกต่างกัน โดยผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีอายุระหว่าง 36 - 45 ปี จะมีความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานสูงสุด รองลงมาคืออายุระหว่าง 26 -35 ปี และ 15 - 25 ปี

ดังนั้น อายุของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันมีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐาน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ 2

ทัศนคติ กับ อายุ

ตารางที่ 19.2 ผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรมฐานของกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน

อายุ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนฯ	F	P
15 - 25 ปี	29	4.48	.41		
26 - 35 ปี	131	4.51	.45		
36 - 45 ปี	119	4.53	.46		
46 - 55 ปี	80	4.37	.45		
56 ปีขึ้นไป	41	4.62	.43	2.7435	.0283
รวม	400	4.50	.45		

จากตารางที่ 19.2 พบว่าผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีอายุต่างกัน มีทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรมฐานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้ปฏิบัติที่มีอายุ 56 ปีขึ้นไป จะมีทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรมฐานดีที่สุด รองลงมาคือผู้ปฏิบัติกรรมฐานที่มีอายุ 36-45 ปี และ 26-35 ปี ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยในแต่ละกลุ่มอายุแล้วมีความใกล้เคียงกันมาก

ดังนั้น อายุของผู้ปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรมฐาน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ 2

การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ กับ อายุ

ตารางที่ 19.3 ผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผู้ปฏิบัติกรมฐานที่มีอายุต่างกัน

อายุ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนฯ	F	P
15 - 25 ปี	29	4.32	.49		
26 - 35 ปี	131	4.41	.50		
36 - 45 ปี	119	4.53	.46		
46 - 55 ปี	80	4.37	.48		
56 ปีขึ้นไป	41	4.60	.44	3.1335	.0148
รวม	400	4.45	.48		

จากตารางที่ 19.3 พบว่าผู้มาปฏิบัติกรมฐานที่มีอายุต่างกัน มีการใช้ประโยชน์จากการปฏิบัติกรมฐานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้ปฏิบัติกรมฐานที่มีอายุ 56 ปีขึ้นไปมีการใช้ประโยชน์จากการปฏิบัติกรมฐานมากที่สุด รองลงมาคือผู้ปฏิบัติที่มีอายุระหว่าง 36-45 ปี และ 26-35 ปีตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยในแต่ละกลุ่มอายุแล้วพบว่ามีความใกล้เคียงกันมาก

ดังนั้น อายุของผู้ปฏิบัติกรมฐานที่วัดอัมพวันมีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผู้ปฏิบัติกรมฐาน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ 2

ความรู้ กับ การศึกษา

ตารางที่ 20.1 ผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานของกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

ระดับการศึกษา	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนฯ	F	P	คู่ต่างกัน
1. ประถมศึกษา	62	6.70	2.81			(1) < (3)
2. มัธยมศึกษา	83	7.49	2.08			
3. อาชีวศึกษา	48	8.56	2.09			(4) > (1)
4. ปริญญาตรี	157	8.72	2.23			(4) > (2)
5. สูงกว่าปริญญาตรี	38	9.32	2.78			(5) > (1)
6. อื่นๆ	10	9.0	2.79	10.3026	.0000	(5) > (2)
รวม	398	8.19	2.49			

จากตารางที่ 20.1 พบว่า ผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันที่มีการศึกษาต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ พบว่า ผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีการศึกษาระดับอาชีวศึกษา ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี มีความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานมากกว่าผู้ปฏิบัติกรรมฐานที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา และผู้ปฏิบัติกรรมฐานที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี มีความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานมากกว่าผู้ปฏิบัติกรรมฐานที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

ดังนั้น ระดับการศึกษาของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันมีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐาน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ 2

ทัศนคติ กับ ระดับการศึกษา

ตารางที่ 20.2 ผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรมฐานของกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

ระดับการศึกษา	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนฯ	F	P
1. ประถมศึกษา	62	4.58	.49		
2. มัธยมศึกษา	83	4.45	.44		
3. อาชีวศึกษา	48	4.47	.45		
4.ปริญญาตรี	157	4.51	.43		
5. สูงกว่าปริญญาตรี	38	4.46	.49		
6. อื่นๆ	10	4.42	.45	.7656	.575
รวม	398	4.5	.45		

จากตารางที่ 20.2 พบว่าผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรมฐานไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้น ระดับการศึกษาของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรมฐาน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2

การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ กับ ระดับการศึกษา

ตารางที่ 20.3 ผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผู้ปฏิบัติกรมฐานที่มีระดับการศึกษาต่างกัน

ระดับการศึกษา	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนฯ	F	P
1. ประถมศึกษา	62	4.54	.51		
2. มัธยมศึกษา	83	4.41	.49		
3. อาชีวศึกษา	48	4.51	.43		
4. ปริญญาตรี	157	4.44	.47		
5. สูงกว่าปริญญาตรี	38	4.33	.55		
6. อื่นๆ	10	4.49	.37	1.2044	.3063
รวม	398	4.45	.48		

จากตารางที่ 20.3 พบว่าผู้มาปฏิบัติกรมฐานที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการใช้ประโยชน์จากการปฏิบัติกรมฐานไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้น ระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผู้ปฏิบัติกรมฐานที่วัดอัมพวัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2

ความรู้ กับ สถานภาพครอบครัว

ตารางที่ 21.1 ผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานของกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพครอบครัวต่างกัน

สถานภาพครอบครัว	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนฯ	F	P	คู่ต่างกัน
1. โสด	172	8.72	2.37			
2. แต่งงานและยังอยู่ด้วยกัน	166	1.81	2.40			(2) < (1)
3. แต่งงานแต่แยกกันอยู่	23	7.74	2.63			
4. หม้าย	17	6.47	3.14			(4) < (1)
5. หย่า	22	8.55	2.48	5.4261	.0003	
รวม	400	8.18	2.50			

จากตารางที่ 21.1 พบว่าผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันที่มีสถานภาพครอบครัวต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่พบว่า ผู้ปฏิบัติที่เป็นโสด มีความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานมากกว่ากลุ่มที่แต่งงานและยังอยู่ด้วยกันและกลุ่มที่เป็นหม้าย

ดังนั้น สถานภาพครอบครัวของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันมีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการมาปฏิบัติกรรมฐาน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ 2

ทัศนคติ กับ สถานภาพครอบครัว

ตารางที่ 21.2 ผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรมฐานของกลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพครอบครัวต่างกัน

สถานภาพครอบครัว	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนฯ	F	P
1. โสด	172	4.49	.43		
2. แต่งงานและยังอยู่ด้วยกัน	166	4.51	.48		
3. แต่งงานแต่แยกกันอยู่	23	4.55	.43		
4. หม้าย	17	4.58	.48		
5. หย่า	22	4.38	.44	.6237	.6459
รวม	400	4.50	.45		

จากตารางที่ 21.2 พบว่าผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันที่มีสถานภาพครอบครัวต่างกัน มีทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรมฐานไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้น สถานภาพครอบครัวของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรมฐาน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2

การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ กับ สถานภาพครอบครัว

ตารางที่ 21.3 ผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผู้ปฏิบัติกรมฐานที่มีสถานภาพครอบครัวต่างกัน

สถานภาพครอบครัว	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนฯ	F	P
1. โสด	172	4.39	.49		
2. แต่งงานและยังอยู่ด้วยกัน	166	4.48	.47		
3. แต่งงานแต่แยกกันอยู่	23	4.60	.45		
4. หม้าย	17	4.59	.48		
5. หย่า	22	4.41	.46	1.8188	.1244
รวม	400	4.45	.48		

จากตารางที่ 21.3 พบว่าผู้มาปฏิบัติกรมฐานที่วัดอัมพวันที่มีสถานภาพครอบครัวต่างกัน มีการใช้ประโยชน์จากการปฏิบัติกรมฐานไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้น สถานภาพครอบครัวของผู้มาปฏิบัติกรมฐานที่วัดอัมพวันไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผู้มาปฏิบัติกรมฐาน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2

ความรู้ กับ อาชีพ

ตารางที่ 22.1 ผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานของกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพต่างกัน

อาชีพ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนฯ	F	P	คู่ต่างกัน
1. แม่บ้าน	54	6.70	2.41			
2. พนักงานรัฐวิสาหกิจ / เอกชน	71	9.01	2.37			
3. ข้าราชการ	82	9.0	2.14			(3) < (2)
4. รับจ้าง	67	8.01	2.59			(4) < (2)
5. ค้าขาย/กิจการส่วนตัว	98	7.82	2.40			
6. นักเรียน / นักศึกษา	11	9.36	2.62			
7. อื่นๆ	17	7.35	2.21	7.7893	.0000	
รวม	400	8.18	2.50			

จากตารางที่ 22.1 พบว่าผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีอาชีพต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เมื่อทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่พบว่า ผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่เป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ / เอกชน มีความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานมากกว่ากลุ่มข้าราชการและอาชีพรับจ้าง .

ดังนั้น อาชีพของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันมีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐาน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ 2

ทัศนคติ กับ อาชีพ

ตารางที่ 22.2 ผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรมฐานของกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพต่างกัน

อาชีพ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนฯ	F	P
1. แม่บ้าน	54	4.54	.44		
2. พนักงานรัฐวิสาหกิจ / เอกชน	71	4.48	.48		
3. ข้าราชการ	82	4.51	.44		
4. รับจ้าง	67	4.51	.43		
5. ค้าขาย / กิจการส่วนตัว	98	4.48	.48		
6. นักเรียน / นักศึกษา	11	4.44	.39		
7. อื่นๆ	17	4.53	.42	.189	.9798
รวม	400	4.50	.45		

จากตารางที่ 22.2 พบว่าผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันที่มีอาชีพต่างกัน มีทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรมฐานไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้น อาชีพของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรมฐาน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2

การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ กับ อาชีพ

ตารางที่ 22.3 ผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผู้ปฏิบัติกรรฐานที่มีอาชีพต่างกัน

อาชีพ	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนฯ	F	P
1. แม่บ้าน	54	4.54	.49		
2. พนักงานรัฐวิสาหกิจ / เอกชน	71	4.38	.53		
3. ข้าราชการ	82	4.48	.46		
4. รับจ้าง	67	4.47	.41		
5. ค้าขาย / กิจการส่วนตัว	98	4.45	.49		
6. นักเรียน / นักศึกษา	11	4.12	.54		
7. อื่นๆ	17	4.51	.41	1.4931	.1791
รวม	400	4.45	.48		

จากตารางที่ 22.3 พบว่าผู้มาปฏิบัติกรรฐานที่วัดอัมพวันที่มีอาชีพต่างกัน มีการใช้ประโยชน์จากการปฏิบัติกรรฐานไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้น อาชีพของผู้มาปฏิบัติกรรฐานที่วัดอัมพวันไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผู้ปฏิบัติกรรฐาน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2

ความรู้ กับ รายได้

ตารางที่ 23.1 ผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานของกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่างกัน

รายได้	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนฯ	F	P	คู่ต่างกัน
1. ต่ำกว่า 5,000 บาท	40	7.70	2.67			
2. 5,001 - 10,000 บาท	113	7.52	2.41			
3. 10,001 - 20,000 บาท	135	8.62	2.48			(3) > (2)
4. มากกว่า 20,000 บาท	92	8.84	2.28	6.8871	.0002	(4) > (2)
รวม	380	8.25	2.49			

จากตารางที่ 23.1 พบว่าผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันที่มีรายได้ต่างกัน มีความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ พบว่า ผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีรายได้ระหว่าง 10,001 - 20,000 บาท และ มีรายได้มากกว่า 20,000 บาท มีความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานมากกว่าผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่มีรายได้ระหว่าง 5,001 - 10,000 บาท

ดังนั้น รายได้ของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันมีความสัมพันธ์กับความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐาน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ 2

ทัศนคติ กับ รายได้

ตารางที่ 23.2 ผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรมฐานของกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่างกัน

รายได้	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนฯ	F	P
1. ต่ำกว่า 5,000 บาท	40	4.63	.48		
2. 5,001 - 10,000 บาท	113	4.45	.43		
3. 10,001 - 20,000 บาท	135	4.50	.47		
4. มากกว่า 20,000 บาท	92	4.48	.46	1.4575	.2258
รวม	380	4.50	.46		

จากตารางที่ 23.2 พบว่าผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันที่มีรายได้ต่างกัน มีทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรมฐานไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้น รายได้ของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรมฐาน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2

การใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ กับ รายได้

ตารางที่ 23.3 ผลการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผู้ปฏิบัติกรรมฐานที่มีรายได้ต่างกัน

รายได้	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนฯ	F	P
1. ต่ำกว่า 5,000 บาท	40	4.50	.55		
2. 5,001 - 10,000 บาท	113	4.42	.47		
3. 10,001 - 20,000 บาท	135	4.45	.49		
4. มากกว่า 20,000 บาท	92	4.44	.46	.2678	.8486
รวม	380	4.46	.48		

จากตารางที่ 23.3 พบว่าผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันที่มีรายได้ต่างกัน มีการใช้ประโยชน์จากการปฏิบัติกรรมฐานไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้น รายได้ไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผู้ปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวัน จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ 2

สมมติฐานที่ 3 ความรู้ของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันมีความสัมพันธ์กับทัศนคติของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวัน

ตารางที่ 24 ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานกับทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรมฐาน

ตัวแปร	จำนวน	ค่าสหสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรมฐาน	P
ความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวัน	401	.171*	.001

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 24 พบว่าความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันมีความสัมพันธ์กับทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรมฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้น ความรู้ของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานมีความสัมพันธ์กับทัศนคติของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ 3

อย่างไรก็ตาม ค่าสหสัมพันธ์ที่พบมีค่าต่ำมาก ดังนั้นความสัมพันธ์ตามที่กล่าวมาจึงเป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น

สมมติฐานที่ 4 ความรู้ของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันมีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผู้ปฏิบัติกรรมฐาน

ตารางที่ 25 ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานกับการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผู้ปฏิบัติกรรมฐาน

ตัวแปร	จำนวน	ค่าสหสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผู้ปฏิบัติกรรมฐาน	P
ความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวัน	401	.099*	.047

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 25 พบว่าความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาและการปฏิบัติกรรมฐานมีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผู้ปฏิบัติกรรมฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้น ความรู้ของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันมีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผู้ปฏิบัติกรรมฐาน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ 4

อย่างไรก็ตาม ค่าสหสัมพันธ์ที่พบมีค่าต่ำมาก ดังนั้นความสัมพันธ์ตามที่กล่าวมาแล้วจึงเป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้น

สมมติฐานที่ 5 ทศนคติของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันมีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผู้ปฏิบัติกรรมฐาน

ตารางที่ 26 ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรมฐานกับการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผู้ปฏิบัติกรรมฐาน

ตัวแปร	จำนวน	ค่าสหสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผู้ปฏิบัติกรรมฐาน	P
ทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรมฐาน	401	.766*	.000

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 26 พบว่าทัศนคติต่อการปฏิบัติกรรมฐาน มีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผู้ปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้น ทัศนคติของผู้มาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดอัมพวันมีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติของผู้ปฏิบัติกรรมฐาน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ 5 และค่าสหสัมพันธ์ที่พบมีค่าค่อนข้างสูง ดังนั้นความสัมพันธ์ตามที่กล่าวแล้วจึงมีค่อนข้างมาก

ส่วนที่ 3 สัมภาษณ์พระราชสุทธินุฎมมงคล (หลวงพ่ोजรัญ)

เจ้าคณะจังหวัดสิงห์บุรีและเจ้าอาวาส

วัดอัมพวัน อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี

วันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 เวลา 16.00 น. และวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2544 เวลา 13.00 น.

ในการสัมภาษณ์พระราชสุทธินุฎมมงคล หรือที่เป็นที่รู้จักกันคือหลวงพ่ोजรัญ ที่กุฏิของหลวงพ่อทั้ง 2 ครั้งนั้น ครั้งแรกวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 16.00น. ดร.อัญชลี ลีสวรรค์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้ร่วมทำการสัมภาษณ์กับผู้วิจัยด้วย ครั้งที่สองวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2544 เวลา 13.00น. ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ตามลำพัง

ในการสัมภาษณ์ครั้งแรกเป็นที่น่าสังเกตว่ามีประชาชนประมาณ 30-40 คน ร่วมรับฟังแน่นกุฏิหลวงพ่อ ทั้งประชาชนและพระให้ความสนใจรับฟังอย่างเฝ้ารอ โดยหลวงพ่อได้กรุณาให้สัมภาษณ์เชิงลึกแก่ ดร.อัญชลี ลีสวรรค์ และผู้วิจัยอย่างเปิดเผย เป็นข้อมูลที่ไม่เคยปรากฏที่ไหนมาก่อน โดยเฉพาะเรื่องอานิสงค์กรรมฐาน 28 ประการ จึงทำให้ทุกคนในกุฏิรับฟังหลวงพ่ออย่างสงบและให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่ง การถ่ายทอดความรู้ด้านปฏิบัติกรรมฐานในครั้งนี้เป็นประสบการณ์ที่ละเอียดลึกซึ้ง สัมผัสมาเป็นระยะเวลาหลายปีของหลวงพ่อ เป็นองค์ความรู้ที่มีประโยชน์และมีคุณค่ายิ่ง ทำให้ผู้ที่ได้รับฟังในวันนั้นให้ความสนใจเป็นพิเศษ เนื้อหาต่อไปนี้เป็นสิ่งที่หลวงพ่อได้ถ่ายทอดไว้โดยผู้วิจัยได้ถอดเทปตามความเป็นจริง

หลักการในการเผยแพร่ธรรมแก่ผู้มาปฏิบัติกรรมฐานของหลวงพ่ोजรัญ

หลวงพ่อต้องดูก่อนว่าประชาชนมาวัดเพราะปัญหาอะไร พระพุทธเจ้าสอนให้แก่ปัญหาชีวิต สอนให้แก่ปัญหาทุกข์ คนรุ่นใหม่สมัยนี้ไม่ได้สนใจธรรมะ สนใจแต่เรื่องบุญ บุญคือความสุข กรรมฐานแก้ปัญหาชีวิต กรรมฐานแปลว่าการกระทำให้ฐานะดี การกระทำให้อยู่เย็นเป็นสุข ไม่มีการทะเลาะกัน ปัญหาประชาชนใช้ธรรมะแก้ ธรรมะได้จากการปฏิบัติ ธรรมะแปลว่าตัวปฏิบัติ หลักวิชาการเรียกว่า ปริยัติ มีปริยัติแล้วต้องมี ปฏิบัติ และปฏิเวธ

ปริยัติ แปลว่า ต้องเรียนทุกอย่าง

ปฏิบัติ แปลว่า เดินตามธรรมะและแผนที่ตั้งบอก

ปฏิเวธ แปลว่า อานิสงส์และผลงานที่เกิดขึ้นแก่ตนเอง ไม่ปฏิบัติไม่เห็น อันนี้เป็นจุดมุ่งหมายปลายทางของชีวิต

เดี๋ยวนี้พระแก้ปัญหมาให้ประชาชนไม่ได้เพราะไม่ปฏิบัติกรรมฐานและไม่เข้าถึงไม่ซึ่งในหลักศาสนา เรียนแต่แปลบาลี เรียนบาลีไวยากรณ์ เบรียญ 9

คนมาวัด เพราะ พระแก้ปัญหให้ได้ ปัจจุบันคนมีแต่ทำบุญ ไม่สร้างบุญ เอาผ้ามาถวาย เอาสตางค์มาถวาย เรียกว่าทำบุญ แต่ไม่ปฏิบัติ ปฏิบัติแปลว่าสร้างบุญไว้ในใจ ให้เกิดความสุขในครอบครัวของตน มีลูกก็ได้ดีมีปัญญา มีสามีภรรยาไม่ทะเลาะกันเพราะสร้างบุญไว้ในใจ เกิดความสุขในครอบครัว

คนเราเดี๋ยวนี้ไม่มีคุณภาพ มีแต่ไร้สาระ คนหนุ่มสาวเดี๋ยวนี้เหมือนกัน พระพุทธเจ้าสอนหนุ่มสาวอย่าเที่ยว ต้องเรียนให้จบหลักสูตร แล้วเวลามีหลักฐานเช่นปฐมวัย 1 ขวบ ถึง 25 เบญจเพศ ต้องเรียนจบดอกเตอร์ มัชฌิมวัยอายุ 25 ถึง 50 ต้องตั้งบ้านหลักฐานมีงานทำให้ลูกดีหมด ปัจจุบันวัยอายุ 50 ถึงวันตาย วัยหนุ่มสาวหากไม่มีปัญญา สร้างแต่ปัญหาให้พ่อแม่เดือดร้อน เด็กเดี๋ยวนี้ติดยาบ้ากันทั่วประเทศ การแก้ปัญหาง่ายนิดเดียวคือ**สร้างบุญ** สร้างบุญไว้ในจิตใจ ถ้าบ้านไหนมีความสุขทั้งสามีภรรยา ต้องเป็นหนึ่งในบ้านนั้น ไม่มีการทะเลาะ นั่นแหละคือความสุขที่แท้จริง สุขอย่าเจือปนด้วยความทุกข์ สุขนั้นมีแต่เมตตา ปราบปรามดีต่อทุกคนถึงจะมีความสุขได้

พระพุทธเจ้าเน้นวิชาการ จบ 18 ดอกเตอร์ หากอาจารย์สอนอีกไม่ได้แล้ว แต่ปัญหาเกิดกับพระพุทธเจ้าโดยเกิดความทุกข์ขึ้นมาแล้ว เกิดความเกิด แก่ เจ็บ ตาย พลัดพรากจากกัน ลูกเกิดแล้วเป็นห่วงผูกคอกแล้ว ผัวเมียคือห่วงผูกมือ ห่วงผูกขาก็คือทรัพย์สมบัติ ไปไหนไม่รอด แก้ปัญหาไม่ได้

ธรรมะแปลว่าแก้ปัญหา กรรมฐานจะทำให้คนมีค่ามีราคาขึ้น คนที่มาวัดนี้จะรู้ร้อยสักหนึ่ง ไม่ได้รู้อะไรเลย มาตามเพื่อน

นักปราชญ์มีปัญญาในโลกคือมีปัญญานอกตัวจึงช่วยชาวโลกไม่ได้ แต่พระพุทธเจ้าไปศึกษา 6 ปี อดอาหารยังงี้ก็ไม่สำเร็จ เหาะเหินเดินอากาศ ดำดินได้ก็ไม่สำเร็จ แก้ปัญหาชีวิตไม่ได้ อะไรเหนือกฎแห่งกรรม ธรรมะก็คือต้องฝืนใจ พระพุทธเจ้าจึงไปได้ตำราฝืนใจ แล้วก็ไปนั่งกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐานภาวนาขึ้น เลือดเนื้อจะเหือดแห้งไปก็ตามข้าพเจ้ายอมตายสำเร็จเลย คนเราต้องฝืนใจ ถ้าฝืนใจไม่ได้ดีไม่ได้ คนเดี๋ยวนี้เป็นชาวพุทธแบบฟอร์ม จึงแก้ปัญหา

ไม่ได้ ในบ้านถึงมีการทะเลาะวิวาทกัน ถ้าเป็นลูกศิษย์พระพุทธเจ้ารู้ทุกอย่างจะไม่มีมีการทะเลาะกัน มีการให้อภัยกันเสมอ นักนิตเบาหน่อยให้อภัยกัน

คนที่มานั่งกรรมฐานรู้้อยคนมาก ร้อยละหนึ่งก็แสนจะยาก ที่มานั่งกันนี้บางทีแก่งมา เป็นโรคประสาทมาก็มี แล้วมาเพื่อมาหารายได้ล้วงกระเป๋าก็มี คนที่มีทั้งดีทั้งชั่ว เราจะทำคนทั้งดีทั้งชั่วให้ดีหมดทุกคนไม่ได้ แล้วความดีความชั่วนั้นไม่ใช่คนอื่นเขาทำให้เรา เราทำตัวเอง ทำไม่ชั่ว ไปโทษนั่งกรรมฐานไม่ดี กลายเป็นคนชั่ว กลายเป็นคนบ้า ไม่ใช่เลย แต่คนเรานี้มันก็ต้องมีบ้าทุกคน เลือดบ้ายังมีมันจึงเป็นพระอรหันต์ไม่ได้ ขยันเป็นบ้า ขี้เกียจเป็นบ้า

เพราะฉะนั้นสรุปใจความว่า พระพุทธเจ้าให้เราแก้ปัญหาให้ได้ทุกอย่างโดยคิหิปฏิบัติ* คิหิปฏิบัติคือให้ช่วยตัวเอง

คนที่มาวัดอัมพวันมีปัญหาสรุปได้ 5 ปัญหา หลวงพ่อต้องช่วยแก้ไขด้วยการใช้กรรมฐาน

- ปัญหาที่หนึ่ง ครอบครัวยังไม่มีความสุข สามีภรรยาทะเลาะกัน
- ปัญหาที่สอง คิดไม่ตก ปลงไม่ได้ ขาดสติกลายเป็นโรคทันสมัยคือโรคประสาท
- ปัญหาที่สาม ลูกไม่เรียนหนังสือ เกียงพ่อเกียงแม่คำไม่ตกปาก แก้ด้วยการหาหมอดู หาพระสะเดาะเคราะห์ สวดตัดกรรมไม่มีผล ไม่ใช่แก่นแท้พระพุทธศาสนา ลูกไม่เรียนหนังสือ เทียวตลอดแล้วพ่อแม่ก็ไม่รู้จะว่ายังไง แล้วลูกไปติดยาบ้า เสพยาบ้า หลวงพ่อแก้มามากมายแล้ว แต่แก้ได้ร้อยละ 40 เพราะว่าพ่อแม่ไม่สนใจกรรมฐาน พ่อแม่สร้างควมดีไว้กับลูก ทำถูกไว้กับหลาน รักให้ถูกวิธี ทำความดีให้ลูกดู จำไว้ว่าถ้าพ่อแม่ดีลูกดีหมด ถ้าพ่อแม่ไม่ดีลูกดีไม่ได้เลย ลูกไม่เอาไหนเกิดจากพ่อแม่ อย่าไปโทษเด็กไม่ดี เด็กอยากดีแต่พ่อแม่ไม่ดีเองต่างหาก
- ปัญหาที่สี่ เงินทองไม่พอ เป็นหนี้เป็นสิน ไม่พอปากพอท้อง
- ปัญหาที่ห้า คือดีแล้วยังไม่พอ

---

* ธรรมะของประชาชน

หลวงพ่อบรรเทาปัญหาของประชาชนที่มาวัดได้อย่างไรและมีวิธีชักชวนให้เขามาปฏิบัติกรรมฐานอย่างไร

หลวงพ่อบรรเทาปัญหาด้วยปัญญา ดูหน้ารู้แล้วว่า จะเอาธรรมะอะไรไปแก้ ครอบครอบหาความสุขไม่ได้ อะไรไม่ดีเท่ากับการเจริญพระกรรมฐาน หลวงพ่อพูดธรรมะเขาก็ไม่เชื่อ ไม่รู้ธรรมะต้องพูดเรื่องจริงให้ฟังว่าเห็นด้วยปัญญา ต้องปลุกให้คนมีศรัทธาก่อนให้มานั่งกรรมฐาน ไม่มีศรัทธาแล้วจะนั่งกรรมฐานไม่ได้ ไม่รู้เรื่องราวกรรมฐานคืออะไร ไม่เข้าใจ ต้องปรับตัวแล้วต้องเปลี่ยนอัธยาศัยก่อน พัฒนาตัวเอง แล้วตอนนั้นต้องปลงให้มันตกซึ่งยากมาก เขามาแล้วหลวงพ่อบอกให้สวดมนต์เป็นยาทา วิปัสสนาเป็นยากิน ทั้งทาทั้งกินโรคก็หายได้ดังที่กล่าวมานี้ ไม่ใช่ไปแก้ด้วยไปดูหนังสือธรรมะ ไม่มีทาง ก็รับศีลแล้วปากก็รับได้ แต่ใจไม่ยอมรับรับศีลแล้วยังไปฆ่าสัตว์ รับศีลแล้วไปลักทรัพย์ รับศีลแล้วไปร่วมประเวณี รับศีลแล้วไปโกหกหลอกลวงโลกหวังเอาลาภของคนอื่นเขา รับศีลแล้วไปตีเมียชราเยาเมา ไม่ใช่ธรรมะ

จิตต้องมีการปฏิบัติกรรมฐาน จิตเป็นธรรมชาติ ต้องคิดอ่านอารมณ์ รับรู้อารมณ์ให้ได้ เหมือนเทพบันทึกลงเสียง เพราะฉะนั้นคนเราต้องมีศรัทธา มีบุญวาสนา ถ้ามีบุญวาสนาแล้วรับรองได้เลย ชวนง่าย ดูหน้าก่อน เขาไม่มีบุญวาสนาหนาแน่นเหมือนบัวสีเหลืองอยู่ใต้ดิน บอกให้มานั่งกรรมฐาน หลวงพ่อบอกตัวอย่างว่ามีคนมาหาแล้วหลวงพ่อบรรเทาเห็นหัวไม่มีแล้วต้องตาย ก็บอกให้เข้ากรรมฐานเลย นั่งกรรมฐาน 7 วัน แต่ไม่นั่งเลยไปตายบนเครื่องบิน เพราะเขาไม่เชื่อเขาไม่ศรัทธา แล้วจะให้มานั่งกรรมฐานได้อย่างไร ถ้ามีบุญก็มาเอง ถ้าไม่มีบุญวาสนาก็ไปตามเวรตามกรรม เพราะหลวงพ่อบรรเทาไม่สามารถจะปลุกเสกเขาให้เป็นคนดีได้ทุกคน การชักชวนให้คนสร้างความคิดดีแสนจะยาก หลวงพ่อบรรเทาจึงไม่บอกบุญใคร ไม่เคยเรียไร มีแต่ให้กับช่วย ยิ่งให้ยิ่งได้ ยิ่งหวงยิ่งอดหมดไม่มา แล้วไม่หวงก็ไม่อด มาเรื่อยๆ อย่างนี้ หลวงพ่อบรรเทาให้ข้อคิดว่า ถ้าเราไม่ให้อะไรใครเลยใครเขาจะให้อะไรเรา เราไม่รักใครเลยใครเขาจะรักเรา

คนยุคใหม่สมัยนี้ไร้ธรรมะ เราช่วยเขาได้มากเขาจะรักเรามาก เราช่วยเขาน้อยเขาจะรักเราน้อย เราไม่ช่วยใครเลยใครเขาจะรักเรา คนเราต้องพึ่งตัวเอง อย่างที่พระพุทธเจ้าสอนให้ช่วยตัวเอง ให้พึ่งตัวเอง และให้สอนตัวเอง แน่แนวตัวเอง มีสติแล้วจึงสอนตัวเอง ถ้าคนขาดสติแล้วไม่มีการสอนตัวเองได้เลย แล้วคนอื่นจะมาสอนได้อย่างไรกระทั่งตัวเองยังช่วยตัวเองไม่ได้ ยังสอนตัวเองไม่ได้

คำแนะนำของหลวงพ่ोजรัญแก่ผู้มาปฏิบัติกรรมฐานให้ได้ผลอย่างจริงจัง

ก็ต้องให้เขาลงมือปฏิบัติ พุดไปแต่ไม่ปฏิบัติก็ไม่ได้ผล อธิบายว่าทาน ศีล และภาวนา คืออะไรไม่ได้ ก็ไม่ได้อะไร ถ้ารับศีลแล้วไม่ปฏิบัติก็ไม่รู้เรื่อง คนที่ไม่ปฏิบัติกรรมฐานจะพูดอะไรไปก็ไม่เข้าใจ บอกปฏิบัติกรรมฐานจะได้แก้ปัญหาก็กู้เรื่อง เพราะไม่เคยปฏิบัติ คนเรามีทุกข์ให้แก่ทุกข์ยังไม่เอาแล้วจะนั่งได้อย่างไร คนที่มาที่วัดส่วนมากก็มากันเอง คนที่เอาจริงเอาจริงนี่เขาแก้ปัญหาได้ลูกดีหมดเลย ลูกติดยาเสพติดก็เลิกได้ มีตัวอย่างอยู่ ติดยาเสพติดก็เลิกได้ สามีเจ้าชู้ก็เลิกได้ สามีกินเหล้าเมายาก็เลิกได้ ไม่ใช่ยาก มันเลิกได้ สำคัญที่จะลงมือปฏิบัติจริงจังหรือไม่และหลวงพ่อกำลังหาหนทางมหาภาพระนเรศวรไม่เคยแพ้ทัพ หลายคนก็ไม่สนใจ

คนเดียวนี้มีสตางค์ แต่ไม่มีสติ ต้องมีสติถึงจะมีสตางค์ได้ เดี่ยวนี้ขาดสติกันมากมาย อยากได้ลาภ โภภมากอยากได้ แล้วเดี๋ยวก็ตายจากโลกไปแล้วเอาอะไรไปไม่ได้เลย คนมาหลวงพ่อกับไม่ได้ชวนให้เข้ากรรมฐานมีแต่เขามาตัวเอง หลวงพ่อกับแม่เมตตาแล้วเขาจะมาเอง หลวงพ่อกับต้องสร้างสัปปายะ (สัปปายะ แปลว่า สะดวกสบาย) ซึ่งมี 4 อย่างดังนี้คือ

1. อาวาสสัปปายะ อาวาสสะดวกทั้งที่กินที่ถ่าย
2. อาหารสัปปายะ อาหารการกินสะดวกสบาย
3. บุคคลากรสัปปายะ ต้องมีคนบุคคกลางกรในวัด และ
4. ธรรมะสัปปายะ ต้องมีธรรมะให้

สัปปายะแปลว่า มาแล้วสะดวกสบาย สะดวกสบายทุกอย่าง อาหารก็สบาย ที่อยู่อาศัยก็สะดวก มีห้องน้ำ ที่กินสะอาดที่ถ่ายสะดวก แล้วมีธรรมะให้ ธรรมะสัปปายะ วันพระหลวงพ่อกับให้กรรมฐานทุกวันไม่เคยขาด หลวงพ่อกับจะอยู่เสมอในวันพระเพื่อโปรดคนที่มาวัดหลวงพ่อกับจะไม่ไปไหน สอนให้คนมีสติปัญญา โดยยึดศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหลัก แล้วพัฒนาคุณภาพชีวิต มุ่งให้มีความเป็นอยู่ดีขึ้น ทำให้ชีวิตมีค่า เวลาที่มีประโยชน์ต่อไป พัฒนาคุณภาพจิต ทำจิตให้เข้มแข็งอดทน ต่อสู้กับภาระงานและหน้าที่ พัฒนาคุณภาพจิตคือมุ่งศึกษาธรรมและปฏิบัติธรรม ถ้าเขาไม่ศึกษาไม่แสวงหาความรู้ เขาจะปฏิบัติไม่ถูก พัฒนาคุณธรรม หมายถึง หมายถึงมีความเมตตา ประรณาสุขต่อกัน

พัฒนาความเป็นอยู่คือ 1. มุ่งให้อยู่ดีกินดี ไม่มีโรคภัย พยาธิ สุขภาพอนามัยดี ไม่เบียดเบียนกัน เพราะฉะนั้นถ้าพัฒนาจิตดีแล้ว 2. จะทำให้เกิดสุขภาพอนามัยดี ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ 3. ในเมื่อไม่มีโรคภัยไข้เจ็บก็ทำให้การทำงานดีขึ้น 4. การเงินดีตามมา งานเดิน เงินตาม และ 5.

พัฒนาจิตดีแล้ว เกิดงานสังคม เข้าสังคมได้ง่ายมาก มี 5 ข้อถ้าพัฒนาจิตไม่ได้ดังที่กล่าวมาข้างต้น ก็จะทำให้สุขภาพไม่ดี โรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียนตลอดเวลา ถ้าจิตดีแล้วจะเกิดสุขภาพอนามัยดี ถ้าจิตไม่ดีสุขภาพอนามัยไม่ดี เป็นโรคเมะเร็งกันมาก ไม่มีความอดทนเลย ถ้ามีสุขภาพดีการงานจะเดิน เงินก็จะตามมา การงานดี การเงินดี งานสังคมดี ถ้าเงินไม่มีเลยไปเข้าสังคมย่อมไม่ได้

สรุปว่า ต้องปลูกความรักความศรัทธากับเขาก่อน คนมาฟังวัดมาหาธรรมะแต่ก็ต้องช่วยตัวเองด้วย ต้องมีศรัทธาก่อน ธรรมะจึงมีช่องเข้าได้ ถ้าเขามาเราแม่เมตตาก่อน แม่เมตตาปรารถนาดีทุกคน เลี้ยงข้าวเลี้ยงน้ำให้อิ่มหน้าสำราญก่อนจะให้ธรรมะ คนหิวข้าวไม่ฟังอะไรหรอก หลวงพ่อย่าสอนเสมอสำหรับผู้ปฏิบัติกรรมฐานว่าความดีเป็นศัตรูชีวิต ความดีมีอุปสรรคมาก ความดีทำยาก ความดีต้องลงทุนความลำบาก ความชั่วชอบลงทุนความสบาย ฉะนั้นการปฏิบัติให้ได้ผลจริงจึงต้องเข้าใจหลักการข้อเท็จจริงตรงนี้ จะได้เพิ่มความอดทนเข้มแข็งของจิตให้ทำหน้าที่ได้เต็มที่

เคล็ดลับสำหรับผู้มาปฏิบัติกรรมฐานให้สามารถเร่งดำเนินตามรอยหลวงพ่ोजรัญ

ไม่ยากเพราะถ้าเขาทำได้เขาก็ปฏิบัติตามได้ แต่ถ้าเขาทำไม่ได้ เขาก็ปฏิบัติตามไม่ได้ ไม่เหมือนเรียนหนังสือ ถ้าจะให้เขาทำตามอย่างที่หลวงพ่อบุ๊ หลวงพ่อต้องทำได้ เขาก็ต้องทำได้ด้วยการมีคติกรรมฐาน

คติกรรมฐาน คือ มีวินัยในตัวเอง ดังนี้

1. มีวินัยในตัวเอง 3 ประการ ได้แก่
  - 1) รู้จักระวังตัว มีสติ
  - 2) รู้จักควบคุมตัวได้ และ
  - 3) รู้จักเชื่อฟังผู้ใหญ่
2. มีกัจฉิย 4 ประการ นิสัย (นิสัย แปลว่า แบบอย่าง) จะดีขึ้น มี 4 ข้อ คือ
  - 1) ขยัน ไม่จับจด รักงาน สู้งาน
  - 2) ประหยัดรู้จักใช้ชีวิตและทรัพย์สินอย่างถูกต้อง และคุ้มค่า
  - 3) รู้จักพัฒนาตนเองและอาชีพให้ดีขึ้นตามลำดับเกิดอัตโนมัติ และ
  - 4) สามัคคี รักครอบครัว รักหมู่คณะและรักประเทศชาติ
3. มีลักษณะนิสัย 4 ประการ คือ
  - 1) มีสัมมาคารวะ คนขาดสติ จะไม่มีสัมมาคารวะ

- 2) อุตสาหะพยายาม
- 3) ปฏิบัติตามระเบียบวินัย และ
- 4) รู้จักเด็กรู้จักผู้ใหญ่ ไม่ใช่ยื่นค้ำหัวผู้หลักผู้ใหญ่ ยืนพูดกับพ่อแม่ ผิดหลักพระพุทธรเจ้าสอน

ถ้าปฏิบัติไม่ได้หลวงพ่อก็ช่วยไม่ได้หรอก หลวงพ่อกล่าวว่า คนที่ปฏิบัติได้จะอ่อนนุ่มถ่อมตน ปากหวาน ตัวอ่อน มือเป็นหงอน นอบน้อม กตัญญู เชิดชู ระเบียบเพียบด้วยวินัย ตั้งใจศึกษา นำมาพันทุกข์ เป็นสุข หากใส่ใจจะเกิดอย่างนี้แน่นอน หากปฏิบัติไม่ได้จะไม่เกิดอย่างนี้

4. มีความรู้คู่คุณธรรม ความรู้คู่กับความดี มี 4 ข้อ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
  - 4 ประการ
    - 1) รู้จักคิด
    - 2) รู้จักปรับตัวเอง
    - 3) รู้จักแก้ปัญหา และ
    - 4) มีทักษะในการทำงานและค่านิยมที่ดีงาม

สรุป **การพัฒนาคุณภาพชีวิต**มุ่งให้ผู้ปฏิบัติกรรมฐานมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น **พัฒนาคุณภาพจิต**มุ่งศึกษาธรรมและปฏิบัติธรรม **พัฒนาคุณธรรม**มุ่งให้มีความเมตตาปรารถนาสุขต่อกัน ไม่ทะเลาะกัน **พัฒนาความเป็นอยู่**มุ่งให้อยู่ดีกินดี ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเบียนประการใด

นอกจากแนวคำถามที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ไปแล้วนั้น หลวงพ่อยังได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมอีกซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งดังต่อไปนี้

คนที่จิตไม่สงบมี 8 ข้อ คือ

- 1) มีไม่พอ ตะเกียกตะกายไป จิตไม่สงบ
- 2) ใช้เวลาว่างเกินไป คนไหนใช้เวลาว่างเกินไปคนนั้นแล้ว คิดไปทางไม่ดี
- 3) ถูกเบียดเบียนจิตใจ จิตจะไม่สงบ
- 4) อวัยวะไม่ตั้งอยู่ในความปกติ ธาตุทั้ง 4 ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ ขาดไป
- 5) โรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน จิตจะไม่สงบเลย
- 6) ถูกสิ่งแวดล้อมดึงไปทางชั่ว ไปอยู่ในสิ่งแวดล้อมไม่ดี
- 7) ครอบครัวยังไม่มีความสุขเลยทะเลาะกันตลอด พี่น้องก็ทะเลาะกัน และ

- 8) มัวเมาอบายมุข หาความสุขในสังคัม เทียวตลอด จิตจะไม่สงบแน่นอน และยังทำให้สมาธิไม่เกิด

คนที่จิตไม่เป็นสมาธิ มีอยู่ 7 ประการ

- 1) นั่งไม่ถูกวิธี
- 2) จิตวิตกกังวล คิดหลายเรื่อง
- 3) เหนื่อยใจ เหนื่อยกายเดี๋ยวก็หาย เหนื่อยใจไม่หาย จิตเป็นสมาธิไม่ได้
- 4) โรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน
- 5) รากะเกิด
- 6) โทสะเกิด และ
- 7) อารมณ์มากกระทบอย่างแรง อารมณ์คนอื่นมากกระทบ หลักนี้ไม่มีในพระไตรปิฎก หลวงพ่อได้จากสมาธิที่ทำมา อารมณ์ที่กระทบอย่างแรง ก็คือ โลก โภภะ หลง เข้าทางตา ทางหู เช่น เขาตำเรา เขานินทา ว่าร้ายใส่สี่เรา เรียกว่า อารมณ์มากกระทบ กระทบทางตา จิตเป็นธรรมชาติ ต้องคิดอ่านอารมณ์ รับรู้อารมณ์ไว้ได้เป็นเวลานาน เหมือนเทพบันทึกเสียง เกิดทางอายตนะ ตาเห็นรูป เกิดจิตที่ตา หูได้ยินเสียง เกิดจิตที่หู จมูกได้กลิ่น เกิดจิตที่จมูก ลิ้นรับรสเกิดจิตที่ลิ้น เบรี่ยวหวานมันเค็ม กายสัมผัสร้อนหนาว เกิดจิตตรงนี้ อารมณ์มากกระทบจะมาจากทางตา เห็นโน้นทำท่าจะเตะเรา จะตำเรา ทางตา ทางหู อารมณ์มากกระทบอย่างแรง แล้วเชื่อว่าเสียสติ เวนานาประการ สมาธิไม่เกิด ต้องฝึกก่อน ฝึกมาแล้ว สมาธิจึงจะเกิดได้

อานิสงส์ของวิปัสสนากรรมฐานมีอยู่ 28 ข้อ

1. ทำคนให้ฉลาด ให้รู้หลักความจริงให้รู้จักชีวิตประจำวัน จะได้รู้จักชีวิตประจำวันว่าควรทำอะไร ไม่ใช่ไปนั่งจะไปสวรรค์นิพพาน ทำคนให้ฉลาดไม่ใช่ทำคนให้โง่
2. ทำคนให้รู้จักปรมาตมธรรม* ไม่หลงติดอยู่ในบัญญัติธรรม บัญญัติในอารมณ์
3. ทำคนให้มีศีลธรรม และวัฒนธรรมอันดีงาม
4. ทำคนให้รักใคร่กัน สนิทสนมกลมเกลียว เป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกัน ไม่ใช่ทำให้คนเกลียดกัน
5. ทำคนให้มีความเมตตากรุณาแก่กัน และพลอยยินดีเมื่อเห็นคนอื่นได้ดี
6. ทำคนให้เป็นคน ให้ดีกว่าคน ให้เด่นกว่าคน ให้เป็นพระใจประเสริฐ

* ธรรมที่เป็นของจริง มีประโยชน์อย่างแท้จริง

7. ทำคนไม่ให้เบียดเบียนกัน เว้นจากการเอาัดเอาเปรียบกัน
8. ทำคนให้รู้จักตนเอง และรู้จักปกครองตนเอง
9. ทำคนให้เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย ไม่มีมานะทูลีถือตัว
10. ทำคนให้หันหน้าเข้าหากัน ลดทิฐิมานะลงหากัน
11. ทำคนให้เป็นผู้หนักแน่นในกตัญญูกตเวทิตาธรรม
12. ทำคนให้มีกาย วาจา ใจที่บริสุทธิ์
13. ทำคนให้ได้รับความสุข
14. ทำคนให้พ้นจากความเศร้าโศกปริเวทนาการ
15. ทำตนให้ดับความร้อนทางกายและทางใจได้
16. ทำคนให้เดินทางถูกต้อง เดินทางไม่ผิดคือกฎจรรยาจรชีวิตที่ถูกต้องแล้ว
17. ทำคนให้บรรลุ มรรคผลนิพพาน เป็นปรีโยสาน **
18. สามารถป้องกันภัยในอบายภูมิได้ คือ เปรต นรก อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน ไม่ต้องไปในภูมินี้แน่นอน
19. ตีกว่าผู้ไม่ได้ปฏิบัติ แต่มีชีวิตอยู่ได้ตั้งร้อยปีไม่เป็นเรื่องเป็นราว
20. เป็นปัจจัยให้ได้บรรลุ มรรคผลนิพพานในภพชาติต่อไป
21. ทำกิเลส คือ โลภะ โทสะ โมหะ ให้เบาบางลง
22. ทำให้มีใจสุขุมเยือกเย็นขึ้น ใจเย็นไม่ใจร้อนเหมือนก่อน
23. ทำให้เป็นผู้มีสติรอบคอบอีกมากมาย
24. ทำให้ความจำดีขึ้น เป็นประโยชน์แก่นักเรียนและนักศึกษา
25. ทำให้โรคภัยไข้เจ็บต่างๆ หายไป เช่น โรคประสาท เป็นต้น หรือโรคอื่นๆ ก็หายไปด้วยสุขภาพจะดี
26. สามารถเป็นภาวะปัจจัยนำไปเกิดในสวรรค์ได้โดยง่ายตาย
27. ทำให้มีความเชื่อเลื่อมใสในพระรัตนตรัยยิ่งขึ้นเป็นทวีคูณ และ
28. สะดวกแก่การปกครอง ว่านอนสอนง่าย ไม่หัวดื้อ หัวรั้นต่อไป

ในการสัมภาษณ์ครั้งที่สองเป็นข้อมูลเพิ่มเติมที่หลวงพ่อดำจรูญถ่ายทอดให้เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติกรรมฐานดังมีเนื้อหาต่อไปนี้

** จบ. สิ้นสุด

คุณประโยชน์ของสมาธิที่สำคัญ 3 ประการ

1. สมาธิทำให้จิตแน่วแน่ เกิดพลังซึ่งจะนำไปใช้ในเรื่องของฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ เป็นพลังจิต
2. สมาธิทำให้จิตใส ทำให้มองเห็นอะไรได้ชัดเจน เกื้อกูลต่อการใช้ปัญญา และ
3. สมาธิทำให้จิตสงบ ทำให้เกิดความสุข สมาธิเพื่อจิตใสและขยายปัญญา

คตินอ

หลวงพ่ोजรัญได้ "คตินอ" จากภาคปฏิบัติด้วยตนเอง เวลาปฏิบัติคิดตรงลึ้นปี หายใจยาวๆ ตรงกับ โยนิโสมนสิการ คือ วิธีคิดซึ่งมี 10 อย่างสำหรับการปฏิบัติวิปัสสนา

1. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย
2. วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ *
3. วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ (ลักษณะต่างๆ ไป)
4. วิธีคิดแบบอริยสัจ (อริยสัจ 4) หรือคิดแบบแก้ปัญหา
5. วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์**
6. วิธีคิดแบบเห็นคุณโทษ และทางออก
7. วิธีคิดแบบคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม และ
8. วิธีคิดแบบปลุกเร้าคุณธรรม
9. วิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน (อดีตอย่ารื้อฟื้น) และ
10. วิธีคิดแบบมีวิภขวัต ***

* การกระจายเนื้อหา เป็นการคิดที่มุ่งให้มองและให้รู้จักสิ่งทั้งหลายตามสภาวะของมันเอง ในทางธรรมมักใช้พิจารณาเพื่อให้เห็นความไม่มีแก่นสาร ความไม่เป็นตัวตนที่แท้จริงของสิ่งทั้งหลาย (พระราชวรมณี. พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร:คณะธรรม, 2525)

** คิดตามหลักการและความมุ่งหมาย (พระราชวรมณี. พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร:คณะธรรม, 2525)

*** วิภขวัต แปลว่า แยกแยะ แบ่งออก จำแนก หรือแจกแจง ใกล้เคียงกับคำว่า วิเคราะห์ - วาเะ แปลว่า การกล่าว - การพูด - การแสดงคำสอน วิภขวัตจึงแปลว่า การพูดแยกแยะ พูดจำแนก หรือพูดแจกแจง หรือแสดงคำสอนแบบวิเคราะห์ ลักษณะสำคัญของการพูดแบบนี้คือ การมองและแสดงความเป็นจริง โดยแยกแยะออกให้เห็นแต่ละแง่แต่ละด้าน ครบทุกแง่ทุกด้าน ไม่ใช่จับเอาแง่หนึ่งแง่เดียว หรือบางแง่ขึ้นมาวินิจฉัยตัดสินคลุมลงไปอย่างนั้นทั้งหมด หรือประเมินคุณค่าความดีความชั่วเป็นต้น โดยถือเอาส่วนเดียวหรือบางส่วนเท่านั้นแล้วตัดสินพราดลงไป (พระราชวรมณี. พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: คณะธรรม 2525)

การปฏิบัติกรรมฐานสอนให้มีปัญญา แก้ไขปัญหาได้โดย

1. สอนให้รู้ ให้เกิดปัญญา แก้อวิชชาป้องกันความโง่
2. สอนให้สู้ ให้เกิดขันติ มานะ แก่ความอ่อนแอ ป้องกันจิตฝ่อ ท้อแท้ใจ
3. สอนให้รัก ให้ปรารถนาสูงต่อกัน แก่ความหมางเมิน ป้องกันการเบียดเบียนทั้งชีวิตและทรัพย์สิน
4. สอนให้รวย ให้รู้จักสร้างฐานะ แก้ปัญหาครองชีพ ป้องกันปากท้องหิวโหย
5. สอนให้ละ ให้รู้เท่าทัน แก้หลงยึดติด ป้องกันจิตผูกพันและเวียนว่ายในสังสารวัฏ (ผูกพันแล้วหลง เขารักเรา เราต้องรักเขา เขาเกลียดเรา เราเกลียดเขา)

คนที่จะคิดให้ดี มีลักษณะ 3 ประการ คือ

1. คิดเร็ว
2. คิดถูก
3. ความคิดนั้นนำไปปฏิบัติได้

ผู้จะคิดเก่งนั้นต้องมีคุณลักษณะดังนี้

1. มีความรู้พื้นฐานดี
2. ชอบคบหาสมาคมกับผู้อื่นเสมอ
3. มีสมาธิดี ไม่คิดหลายเรื่องในเวลาเดียวกัน
4. เป็นนักสังเกตที่ละเอียดละออมาก
5. มีมโนภาพแจ่มชัด
6. มีความจำแม่นยำ
7. กล้าคิดกล้าทำ
8. ชอบหาความเจริญและเหตุผล
9. มีไหวพริบดี
10. หนักแน่นและอดทน
11. ยอมรับผิดเมื่อตนเห็นว่าผิด และ
12. กล้าโต้แย้งเมื่อเห็นว่าสิ่งนั้นไม่ถูกต้อง

จากข้อสังเกตของดร.อัญชลี ลีสวรรค์ เนื้อหาในบทสัมภาษณ์พระราชสุทธินิยามมงคล (หลวงพ่ोजรัญ) ในครั้งนี้มีลักษณะเฉพาะ เป็นข้อเท็จจริง สัจธรรม ที่เกิดจากพระปัญญาคุณของพระพุทธเจ้าโดยหลวงพ่อดีมีเมตตาถ่ายทอดสมเป็นสุปฏิปันุโนอย่างแท้จริงและมีข้อความหลายตอนที่เป็นความรู้ทางพุทธศาสนาที่หลวงพ่อดีได้จากการปฏิบัติของท่านเอง โดยไม่มีการบันทึกที่ไหนมาก่อน จึงถือว่าเอกสารสัมภาษณ์ครั้งนี้มีคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง ในฐานะที่ดร.อัญชลี ลีสวรรค์และผู้วิจัยเป็นนักนิเทศศาสตร์ การนำเสนอข้อเท็จจริงเป็นหัวใจของหลักการทางนิเทศศาสตร์ซึ่งตรงกับสัจธรรมในพุทธศาสนา และในฐานะพุทธศาสนิกชน ประสบการณ์การปฏิบัติกรรมฐานนั้นเป็นปัจเจกต์ของแต่ละบุคคล